

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Факультет аграрної економіки і менеджменту
Кафедра обліку та економіко-правового забезпечення АПБ

ЛУКІЯН ВІРА ТАРАСІВНА

**ОБЛІК І АНАЛІЗ ОПЕРАЦІЙ З БАНКРУТСТВА І ФІНАНСОВОЇ
САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА / ACCOUNTING IN ANALYSIS OF THE
ENTERPRISE BANKRUPTCY OPERATIONS AND FINANCIAL
SANATION**

Спеціальність: 071 – Облік і оподаткування

Магістерська програма – Облік і правове забезпечення агропромислового бізнесу

Магістерська робота

Виконала студентка групи

ОПЗм-22 В.Т. Лукіян

Науковий керівник:

к.е.н. доцент Палюх М.С.

Магістерську роботу допущено до захисту:

“ ___ ” _____ 20 ___ р.

Завідувач кафедри

_____ Р.Ф. Бруханський

ТЕРНОПІЛЬ - 2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ «БАНКРУТСТВО» ТА ЙОГО ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ	8
1.1. Суть та основний зміст банкрутства	8
1.2. Нормативно-правова база процедури банкрутства підприємства	15
1.3. Методи прогнозування ймовірності банкрутства	20
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ЛІКВІДАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА	25
2.1. Сутність процесу ліквідації та законодавче регулювання ліквідаційної процедури юридичних осіб	25
2.2. Умови та порядок здійснення процесів ліквідації підприємств різних форм власності	30
2.3. Проміжний ліквідаційний баланс підприємства	35
Висновки до розділу 2	40
РОЗДІЛ 3. ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ПРОВЕДЕННЯ САНАЦІЇ	42
3.1. Санація підприємств: економічна сутність та форми	42
3.2. Внутрішні джерела фінансової санації	46
3.3. Передумови проведення процесу санації і розробка проекту фінансового оздоровлення	52
3.4. Облік і аналіз процесів ліквідації та санації на прикладі ПАТ «Львівська вугільна компанія»	56
Висновки до розділу 3	76
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	78
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	81

ВСТУП

Актуальність теми. Одночасно з появою банківської системи, торговельних відносин, розвитком економіки, обліку та аудиту з'явилося банкрутство. Що стосується України, питання банкрутства дійшло свого найвищого апогею з початком ринкових перетворень в економіці. Ризики ймовірного банкрутства виникають не лише внаслідок економічних криз, інфляційних процесів чи політичної нестабільності в країні. Доказом та прикладом цього слугують підприємства й компанії країн з добре налагодженою економічною системою. Навіть у країнах з розвинутою економікою процес банкрутства є досить поширеним явищем. Банкрутство зачепило підприємства таких провідних країн як: Японія, Німеччина, Франція, Китай, США та ін. Таким чином, за останні декілька років відбулося сім з десяти найбільших банкрутств у історії США. Одним із банкрутів американських підприємств є Lehman Brothers, котре належало до числа найбільших глобальних лідерів в інвестиційному бізнесі. Також яскравим прикладом може слугувати американська телекомунікаційна компанія WorldCom, в фінансових документах котрої була виявлена «помилка» на суму 3,8 млрд. дол.

В Україні за останні роки свою діяльність припинили приблизно 70 тисяч підприємств, а близько 18 тисяч виявилися банкрутами.

Банкрутство трактується як результат глибокої та тривалої фінансової кризи підприємства. Фінансова криза, у свою чергу, полягає у неплатоспроможності, неконкурентоспроможності підприємства. Вивчення та дослідження способів фінансової санації займає одне з ведучих місць у сучасній практиці ведення господарської діяльності. Адже, як сказано вище, кількість вітчизняних неплатоспроможних юридичних осіб є значною та продовжує неухильно зростати.

Низка способів відновлення платоспроможності вітчизняних підприємств не може бути використаною з причин недосконалості

законодавства з бухгалтерського обліку та аудиту, господарського, трудового і цивільного законодавства, а також судових процесів.

Досить великим є число українських підприємств, котрі перебувають на межі банкрутства або у скрутній фінансовій ситуації. Вітчизняні організації потребують створення системи методів та процесів, що давали б можливість своєчасно спрогнозувати ймовірність банкрутства або фінансового занепаду.

На рахунок заходів, які спрямовані на недопущення чи попередження настання фінансової кризи – вони вкрай рідко застосовуються на практиці. Причиною цього слугують декілька чинників. Першим чинником є те, що замість здійснення заходів, спрямованих на відновлення платоспроможності підприємства, відбувається його ліквідація. Другий – використання явища банкрутства як метод запобігання рейдерському захопленню майна.

На даний момент в вітчизняний інститут банкрутства перебуває лише на стадії свого розвитку. Тому діюче законодавство України про банкрутство повинне зосередити свою увагу на тому, що процедура є занадто тривалою, вона проводиться в межах від 3 до 10 років, вартість даної процедури є досить значною часткою майна боржника, а саме 42%.

Якщо приділити увагу проблемі відображення в бухгалтерському обліку операцій з ліквідації чи санації підприємства, то на практичному досвіді можна зробити висновок, що дане питання вимагає розробки чітких методичних підходів. За основу дослідження доцільно взяти праці українських та зарубіжних вчених, котрі займалися дослідженням питань обліку та аналізу операцій з банкрутства та фінансової санації юридичних осіб. Серед них: М.І. Баканов, О.В. Єфімова, А.М. Ковальов, А.Д. Шеремет. Що стосується процесів антикризових явищ, до цієї тематики належать дослідження В. Артюхова, В. Кришталева, Є. Куличкова, І. Лаврушенкової, С. Моїсеєва. Відображення в обліку операцій з припинення діяльності підприємств містяться в працях І.О. Астраханцевої, Р.Ф. Бруханського, М.Я. Дем'яненка, С.Ю. Козлова, С.Л. Коротаєва, Т.О. Кубасової,

І.Г. Кукукіної, О.М. Малигіної, Д.В. Назарова, О.М. Назаряна, М.С. Палюха, В.М. Пархоменка, П.Я. Хомина та інших.

Ефективність існуючих методів відображення в обліку операцій з припинення провадження підприємницької діяльності є вкрай низькою. Тому існує необхідність зміни системи відображення в обліку операцій з припинення діяльності юридичної особи.

Актуальність вказаної теми зумовлена й тим, що базою основної маси наукових праць та досліджень щодо процесу банкрутства є лише рекомендації щодо застосування законодавства про банкрутство. Операції, які проводяться у випадку банкрутства, містять проведення економічного аналізу, ведення бухгалтерського обліку і аудиту. Проте, у теоретичних роботах, дослідженнях та у законодавчих актах не відображено специфіки операцій з банкрутства.

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є дослідження основних теоретичних та практичних питань відображення в обліку процесів банкрутства, ліквідації і фінансової санації юридичних осіб, висвітлення основних недоліків законодавства в справах банкрутства. А також дослідження основної проблематики відображення в обліку процесів банкрутства, проведення обліку і аналізу операцій фінансової санації підприємств. Розроблення на цій основі пропозицій щодо подальшого удосконалення проведення процедур з припинення діяльності юридичних осіб або відновлення їх платоспроможності.

Відповідно до поставленої мети основними завданнями дослідження визначено:

1. Дослідження сутності банкрутства, як економічної, так і правової;
2. Визначення причин виникнення неплатоспроможності підприємств;
3. Аналіз економічних відносин, між кредиторами та юридичною особою, що перебуває на стадії ліквідації;
4. Висвітлення сутності облікових процесів щодо санації та ліквідації підприємства;

5. Відображення в обліку операції з банкрутства, ліквідації та санації підприємств, а також оцінка стану проведення даних операції сьогодні;

6. Покращення методики проведення аналізу процедур з ліквідації підприємства або ж відновлення його платоспроможності;

7. Виявлення напрямів вдосконалення методик бухгалтерського обліку та аналізу в процесі ліквідації підприємства-банкрута;

8. Розробка пропозицій з удосконалення документального оформлення операцій з припинення діяльності юридичних осіб, а також операцій з відновлення їх діяльності;

9. Надати пропозиції щодо удосконалення обліку, аналізу та аудиту фінансових передумов неплатоспроможності та банкрутства підприємства.

Об'єктом дослідження є підприємства різних форм власності, що знаходяться на стадії банкрутства.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних і практичних питань бухгалтерського обліку і аналізу процесів банкрутства, ліквідації та санації підприємств.

Методи дослідження. В процесі дослідження основних аспектів обліку операцій з припинення діяльності підприємств, відновлення їх платоспроможності, під час визначення методики оцінки майна підприємств-банкрутів застосовувалися методи індукції та дедукції, методи теоретичного узагальнення, групування та порівняння. Нормативно-розрахунковий та балансовий методи застосовувалися під час здійснення аналізу існуючих методик оцінки ймовірності банкрутства підприємства та можливостей відновлення його платоспроможності, оцінки фінансового стану підприємства-боржника.

Інформаційною основою слугували законодавчі акти України та зарубіжних країн, постанови Кабінету Міністрів України, довідково-інформаційні видання, матеріали науково-практичних конференцій, статистична інформація Державної статистики України, фінансова звітність

підприємств, які перебувають на стадії відновлення своєї платоспроможності або, навпаки, припиняють свою діяльність.

Практичне значення дослідження. В роботі розглянуто економічну суть поняття „ліквідація”, „реорганізація”, „банкрутство”, досліджено організацію бухгалтерського обліку при ліквідації підприємства, а також облікові аспекти реорганізації підприємства, що дозволяє досліджувати основні питання ліквідації (реорганізації) та банкрутства підприємства в перспективі.

Обсяг та структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, списку літератури. Вона викладена на 90 сторінках, ілюстрована 12-ма таблицями і 6 рисунками, містить 6 формул. Список використаних джерел включає 98 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОНЯТТЯ «БАНКРУТСТВО» ТА ЙОГО ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

1.1. Суть та основний зміст банкрутства

Банкрутство – це сукупність методів та форм реалізації антикризових процедур стосовно певного підприємства-боржника. Антикризове управління вважається макроекономічною категорією, яка відображає виробничі відносини, що виникають в процесі його оздоровлення чи ліквідації.

Визначенню банкрутства передують такі процедури:

- а) попередня діагностика основних причин виникнення фінансової кризи на конкретному підприємстві;
- б) аналіз зовнішнього середовища та конкурентних переваг з метою вибору методу подальшого розвитку організації;
- в) планування стратегії підсилення конкурентних переваг;
- г) розробка методів фінансової санації, які застосовуватимуться;
- д) контроль за проведенням процедур антикризового управління.

Також доцільно виокремити основні інструменти банкрутства, до них належать: кризовий та стратегічний менеджмент, ризик-менеджмент, фінансове оздоровлення, реінжиніринг, банкрутство, реструктуризація та бенчмаркінг.

Основна суть кризового менеджменту полягає в управлінні банкрутством та у керівництві процесом фінансового оздоровлення. У даному випадку мається на увазі управління, спрямоване на примусову або ж добровільну ліквідацію юридичної особи.

До його складових належать:

- визначення обсягу заборгованості підприємства;
- формування майна, котре належить до власності підприємства-банкрота.

- розробка, впровадження та реалізація програми продажу конкурсної маси підприємства;
- вибір методу задоволення вимог кредиторів в встановленому порядку.

Згідно з чинним законодавством примусова ліквідація юридичної особи повинна здійснюватися у рамках конкурсного виробництва. Конкурсне виробництво являє собою кінцевий етап діяльності підприємства. Основна його роль у тому, що кошти, отримані від реалізації майна підприємства-боржника в встановленому порядку діляться між його кредиторами. Також конкурсне виробництво захищає майнові інтереси учасників даного процесу від неправомірних дій у взаємному відношення.

Для того, аби відкрити конкурсне виробництво, необхідно за рішенням господарського суду визнати підприємство банкрутом. Період тривалості конкурсного виробництва не повинен тривати більше одного року. В разі необхідності існує можливість арбітражним судом продовжити даний термін додатково на шість місяців.

Правове становище постраждалого підприємства змінюється з початком встановлення конкурсного виробництва.

Функції управління даним підприємством починає виконувати конкурсний керуючий, а органи управління даним підприємством усуваються від виконання своїх обов'язків.

Конкурсний керуючий наділяється такими правами:

- а) розпорядження майном підприємства;
- б) формування конкурсної маси;
- в) стягування дебіторської заборгованості;
- г) розрахунки з кредиторами шляхом продажу майна підприємства.

Щодо обов'язків керуючого:

- а) проведення інвентаризації майна;
- б) проведення оцінки майна;

- в) проведення заходів для забезпечення та збереження усіх ресурсів підприємства;
- г) формування конкурсної маси, призначеної для продажу з метою задоволення вимог кредиторів.

Наступним досить важливим моментом в менеджменті банкрутства є реалізація майна постраждалого підприємства. Зазвичай продаж майна повинен здійснюватися у вигляді відкритих торгів. Активи з обмеженою оборотоздатністю повинні реалізовуватися на закритих торгах, участь в яких мають право брати лише ті особи, котрі наділені правом мати у власності реалізовані матеріальні об'єкти. Ймовірним є варіант й продажу підприємства як майнового комплексу. В даному випадку відчужуються всі види майна, призначені для провадження підприємницької діяльності підприємства-боржника. Майно даного підприємства, яке не вдалося продати на перших торгах, дозволяється виставляти два рази на повторні торги.

Під час формування конкурсної маси необхідно провести розрахунки з усіма кредиторами. Після завершення проведення цих розрахунків підприємство виключається з Єдиного державного реєстру юридичних осіб. На цьому етапі конкурсне виробництво завершується.

З допомогою менеджменту банкрутства з ринкового простору зникають підприємства з неефективною діяльністю, що дає змогу укріпити основи ринкової системи господарювання. Найголовнішим завданням менеджменту банкрутства прийнято вважати виявлення ознак неплатоспроможності юридичних осіб. Дедалі актуальнішим постає питання визначення ознак банкрутства, що є фіктивним або умисним.

Менеджмент фінансового оздоровлення являє собою управління, котре спрямоване на виведення організації з фінансової кризи. Система дій, які виконуються для покращення економічного стану підприємства, запобігання фінансовій кризі, підвищення конкурентоспроможності є метою процесу фінансового оздоровлення.

Існує три види фінансового оздоровлення, а саме: досудова санація, фінансове оздоровлення та зовнішнє управління.

Досудова санація – це комплекс заходів для відновлення конкурентоспроможності та платоспроможності підприємства-боржника котрий виконується власником, засновником або кредиторами з метою запобігання банкрутству.

Фінансове оздоровлення – процес, який застосовується до постраждалого підприємства з ціллю відновлення його платоспроможності. В даному випадку керівництво організацією здійснює її колишній керівник.

Зовнішнє управління або ж судова санація – процедура, аналогічна фінансовому оздоровленню. Проте, у даному випадку керівництво підприємством здійснює зовнішній керуючий.

Загалом санацію слід розуміти як комплекс організаційно-економічних заходів з метою оздоровлення окремо взятих підприємств, спрямованих або на запобігання, або на вихід зі стану банкрутства. Також дану процедуру можна розглядати як певний соціально-економічний механізм оздоровлення промислового та фінансового потенціалу держави, включаючи галузеві та територіальні аспекти.

Метою фінансового оздоровлення, реінжинірингу та реструктуризації є покращення ефективності розвитку виробничого потенціалу підприємства. Головною метою є ефективне управління виробництвом, випуск якісної продукції, підвищення продуктивності праці, зменшення виробничих витрат, поліпшення фінансово-економічних показників і, в кінцевому підсумку, виведення зі стану фінансової кризи.

Найважливішими завданнями в даній галузі є:

- аналіз технічного та фінансового становища комплексів або окремих підприємств, а також можливих перспектив їх розвитку;
- здійснення ефективного фінансового контролю;
- розвиток та покращення маркетингу;

- розробка та впровадження нового менеджменту, де враховуються особливості формування промислового та фінансового потенціалу.
- Відбір підприємств, які підлягають реконструкції.

Щодо зовнішніх джерел фінансування, до них належать кошти як держави, так і недержавних організацій: державні та урядові позики, безвідсоткові кредити, кошти інвесторів, бюджетні асигнування, кредити під зниженим відсотком, податкові пільги, кошти інвестиційних програм, кредити, емісія цінних паперів, банківські позики, митні звільнення, кошти приватних та іноземних інвесторів. Внутрішніми джерелами фінансування є: нерозподілений прибуток, амортизаційний фонд, прибутки філій, дивіденди акціонерів, відсотки за наданий кредит.

Під стратегічним менеджментом слід розуміти спрямоване на реалізацію стратегії розвитку управління підприємством з врахуванням мінливих явищ зовнішнього середовища. Стратегічний менеджмент містить такі складові:

- вибір основних цілей підприємства;
- детальний аналіз макро- та мікросередовища;
- оцінка ринкових можливостей;
- розробка та реалізація стратегії підприємства.

Ризик-менеджмент являє собою управління ризиками підприємницької діяльності. Даний вид менеджменту спрямовується на зниження втрат від ймовірних негативних ситуаціях під час провадження підприємницької діяльності. Основні елементи ризик-менеджменту:

- Проведення класифікації ризиків підприємства;
- Визначення сфери найвищого ризику;
- Визначення та оцінка рівнів можливих ризиків;
- Розробка програм попередження ризиків;
- Відшкодування заподіяної шкоди від результату настання ризикових для організації подій;
- Аналіз заходів, проведених з метою попередження ризиків.

Умовно ризики підприємства можна поділити на 4 види: виробничий, фінансовий, комерційний та інноваційний.

Реінжиніринг – це перехід від управління окремими операціями до управління міжфункціональними фінансовими процесами з метою задоволення потреб ринкових або внутрішньофірмових клієнтів. Реінжиніринг спрямований на гнучке та ефективне пристосування до можливих зрушень і змін в стратегії, технології, організації виробничого процесу, а також управління на основі ефективної комп'ютеризації.

Існує також поняття антикризового реінжинірингу, який проводиться з метою запобігання банкрутству на основі ліквідації збиткових підрозділів. Даний вид реінжинірингу проводиться для покращення організації виробничого та трудового процесу, скорочення витрат і реорганізації фінансів.

Бенчмаркінг – це складова частина антикризового управління, до основних завдань якого належить цільове управління інвестиційними, інноваційними і маркетинговими проектами. В даному випадку проводиться оцінка конкурентних позицій підприємства на ринку (враховуються: продукція, технології, відносини з споживачами та ін.). Бенчмаркінг покликаний визначити відповіді на такі запитання:

1. Фірма, яка є головним конкурентом;
2. Причини, через які власне підприємство не займає лідерських позицій;
3. Зміни, які повинні бути введені з метою зміцнення позицій на ринку;
4. Яка з стратегій розвитку буде найоптимальнішою.

Головні ознаки антикризового управління:

1. Основна мета – забезпечення надійних позицій на ринку і стійких та стабільних фінансових витрат підприємства при будь-яких політичних, економічних та соціальних зрушень в країні.

2. Використання лише тих інструментів управління, які є найбільш ефективними при подоланні фінансових труднощів та в вирішенні інших поточних негараздів організації.
3. Швидка та дієва реакція на суттєві зміни зовнішнього середовища фірми на основі розробленої стратегії, котра є комерційною таємницею і включає в себе різноманітні трансформації залежно від поведінки зовнішніх факторів.
4. В його основу покладено постійні і послідовні нововведення та інновації в усіх напрямках діяльності підприємства.
5. Впровадження таких управлінських механізмів, які були б ефективними в досить критичних для фірми ситуаціях, до прикладу: перебування на межі глибокої фінансової кризи або, навіть, банкрутства.

Згідно з законодавством, процедура банкрутства застосовується для:

- а) юридичних осіб, які є комерційними організаціями;
- б) некомерційних організацій, котрі провадять свою діяльність у формі споживчого кооперативу або благодійного фонду;
- в) громадян, зареєстрованих як індивідуальні підприємці, фермерських господарств.

У всіх країнах з розвиненою ринковою економікою інститут банкрутства є досить поширеним та відомим, оскільки ринкова економіка спрямована на отримання прибутку від підприємницької діяльності та платоспроможний попит споживачів. Саме з такою метою для неплатоспроможних підприємств та підприємств-боржників ліквідація є процесом неминучим.

Найголовнішим негативним фактором при визнанні підприємства банкрутом є те, що дане явище значною мірою впливає на інтереси великого кола осіб: працівників, партнерів та кредиторів, а також несе за собою масу соціальних витрат. Саме у зв'язку з цим законодавством передбачено комплекс заходів щодо відновлення платоспроможності юридичних осіб, спрямованих на запобігання значної кількості банкрутств.

1.2. Нормативно-правова база процедури банкрутства підприємства

Під час розгляду справи про банкрутство підприємства виникає необхідність в застосуванні таких процедур:

1. Спостереження.
2. Фінансове оздоровлення юридичної особи.
3. Антикризове управління.
4. Конкурсне виробництво.
5. Мирова угода.

Щодо процесу спостереження, дана процедура застосовується до підприємства з того моменту, коли господарський суд приймає заяву про визнання підприємства банкрутом. Вказана процедура дає змогу забезпечити збереження майна організації і провести аналіз її фінансового становища, проте можливе й прийняття рішення про банкрутство. До ще одного важливого завдання процесу спостереження слід віднести проведення ефективних дій з метою збереження майна підприємства-боржника.

Процес спостереження триває протягом всього періоду підготовки справи до розгляду арбітражним судом, а припиняється тоді, коли господарський суд визнає юридичну особу банкрутом і відкриває процес ліквідації підприємства, або, навпаки, вводиться зовнішнє управління з метою проведення заходів фінансового оздоровлення чи затверджується мирова угода.

В процесі спостереження потрібно встановити розмір вимог кредиторів, визначити конкурсних кредиторів, їх черговість та кількість голосів, яка буде належати кожному з них на загальних зборах кредиторів. Закінчується спостереження винесенням відповідного рішення господарського суду за справою, котра розглядалася або щодо припинення провадження у даній справі (лише у випадках, передбачених законодавством).

У випадку введення спостереження, приймається рішення про призначення тимчасового керуючого. Керівництво підприємства в даному випадку не усувається від виконання своїх повноважень, проте вводяться певні обмеження. Призначений тимчасово керуючим зобов'язаний відповідати усім вимогам, які передбачені законодавством про банкрутство.

Період роботи керуючого для проведення спостереження встановлює господарський суд. Припинення виконання даних повноважень повністю залежить від результату розгляду справи про банкрутство і від характеру ухвали, котру приймає господарський суд. У випадку, якщо вводиться процедура фінансового оздоровлення, антикризового управління чи конкурсного виробництва тимчасовий керуючий повинен діяти до періоду призначення зовнішнього чи конкурсного керуючого. Не є виключенням й можливість, що кандидатура тимчасового керуючого може розглядатися в якості кандидата на роль зовнішнього, адміністративного чи конкурсного керуючого.

Тимчасовий керуючий зобов'язується встановити кредиторів боржника та у негайному порядку повідомити їх про порушення справи про банкрутство.

Протягом місяця з моменту отримання такого повідомлення кредитори мають право пред'явити свої вимоги підприємству. Тимчасовий керуючий визначає та уточнює розмір вимог кредиторів з метою визначення кількості голосів на перших загальних зборах кредиторів, а також веде реєстр їхніх вимог.

Наступним важливим завданням є аналіз фінансового стану підприємства-боржника, саме цей етап визначає основний зміст процесу спостереження. Даний аналіз проводиться для визначення обсягу майна аби покрити судові витрати, витрати на виплату винагороди керуючим і, звичайно, визначення можливості відновлення плато- та конкурентоспроможності постраждалого підприємства. Не менш важливим завданням є виявлення ознак умисного або фіктивного банкрутства. Саме

проведення такого аналізу може надати змогу запропонувати конкретний план дій для відновлення платоспроможності організації або ж зробити висновок про повне банкрутство.

Скликання перших загальних зборів кредиторів належить то повноважень тимчасового керуючого.

Фінансове оздоровлення являє собою процедуру банкрутства, котра застосовується до підприємства з метою погашення його заборгованості відповідно до складеного графіка повернення боргів.

Визначення порядку дій в процесі фінансового оздоровлення:

Фінансове оздоровлення вводиться на підставі рішення зборів кредиторів арбітражним судом. Разом з цим, встановлюється термін проведення заходів з фінансового оздоровлення, затверджується графік погашення заборгованості. Дані про осіб, які надали фінансування, суми і способи відображаються арбітражним судом. Термін проведення фінансового оздоровлення не може перевищувати двох років.

Одночасно з прийняттям рішення про проведення процедур з фінансового оздоровлення господарський суд призначає адміністративного керуючого. У випадку, якщо підприємство-боржник покриває усі борги перед кредиторами, котрі зазначені у графіку погашення заборгованості до завершення терміну, встановленого судом, необхідно подати звіт про дострокове завершення процедури фінансового оздоровлення.

Не пізніше, ніж за місяць до закінчення процесу оздоровлення підприємство повинне надати адміністративному керуючому звіт, до якого додані: баланс боржника на останню дату, звіт про прибутки і збитки, документи, які свідчать про погашення боргів перед кредиторами. За наданими документами адміністративний керуючий складає висновок. Наступним кроком є прийняття арбітражним судом одного з рішень:

6. Про припинення провадження у справі про банкрутство.
7. Про запровадження зовнішнього управління з метою відновлення платоспроможності боржника.

8. Про визнання підприємства банкрутом.

Зовнішнє управління є процедурою, яка здійснюється з ціллю відновлення платоспроможності підприємства з переходом управлінських повноважень у руки зовнішнього керуючого.

Максимальний термін проведення зовнішнього управління – 18 місяців, вводиться на підставі рішення зборів кредиторів. Даний період може продовжитись на 6 місяців. У випадку введення зовнішнього управління після проведення процедур фінансового оздоровлення загальний термін цих двох процесів не може перевищувати 2 роки. Також поширеними є випадки, коли господарський суд не може ввести зовнішнє управління. Причиною є те, що з дати введення фінансового оздоровлення до дати розгляду арбітражним судом питання введення процесу зовнішнього управління пройшло більше 18 місяців.

З дати прийняття рішення про зовнішнє управління від своїх повноважень відсторонюється керівник юридичної особи-боржника. До управління підприємством приступає зовнішній керуючий, йому передається уся бухгалтерська та інша документація підприємства, печатки, матеріальні цінності.

У період зовнішнього управління вводиться мораторій на задоволення вимог кредиторів за грошовими зобов'язаннями та про сплату обов'язкових платежів. Завдяки встановленню даного мораторію боржник звільняється від задоволення вимог кредиторів шляхом витрачання власних, наявних у нього коштів. Цей момент, вважається серйозною економічною пільгою, розумне використання якої може дозволити підприємству покращити фінансовий стан та відновити платоспроможність. Мораторій не поширюється на вимоги кредиторів, термін виконання яких настав після введення зовнішнього управління. Мораторій так само не може поширюватися на вимоги про стягнення заборгованості по заробітній платі, виплати винагород за авторськими договорами, аліментів, а також про відшкодування шкоди, заподіяної життю і здоров'ю.

Важливим обов'язком розпорядника є розробка і подання на затвердження до зборів кредиторів плану управління підприємством. Даний план містить конкретні заходи та процедури, а саме: аналіз фінансового стану боржника, аналіз господарської та інвестиційної діяльності, а також позиції підприємства на товарному ринку.

Можуть проводитися наступні заходи:

9. Зміна профілю виробництва.
10. Припинення діяльності нерентабельних виробництв
11. Стягнення дебіторської заборгованості.
12. Продаж деяких часток активів постраждалого підприємства.
13. Виконання зобов'язань керівника третьою особою, засновником або власником майна.
14. Збільшення статутного капіталу (в основному за рахунок внесків третіх осіб).
15. Продаж підприємства.
16. Створення відкритих акціонерних товариств на базі майна боржника.

З метою здійснення усіх необхідних процесів для відновлення платоспроможності підприємства необхідно відкрити спеціальний рахунок розпорядником.

На основі проведеного зовнішнього управління складається звіт розпорядника майна. Даний звіт представляється за чотирнадцять днів до його розгляду в судовому засіданні господарського суду.

Дострокове припинення зовнішнього управління здійснюється на підставі клопотань кредиторів.

Зовнішній керуючий направляє до господарського суду звіт, який складається за підсумками зборів кредиторів, а також рішення кредиторів у вигляді протоколу.

1.3. Методи прогнозування ймовірності банкрутства

З метою визначення ризику ймовірності виникнення банкрутства або ж для прогнозування ефективності діяльності підприємства застосовують різноманітні економіко-математичні моделі.

Найбільшого свого поширення набули двофакторні моделі відомого американського економіста Едварда Альтана.

За результатами численних досліджень можна зробити висновок, що коефіцієнт комбінації певних показників дають можливість чітко оцінити ймовірність банкрутства організації. Застосовуючи прийоми статистичного методу, який носить назву «Аналіз множинних дискримінант», здійснено розрахунок параметрів лінійної функції кореляції:

$$Z = EAnXn,$$

де Z – показник неплатоспроможності фірми;

A – ступінь впливу усіх показників на можливість виникнення банкрутства;

X – фактори впливу діяльності фірми.

Модель є двофакторною. У таких розрахунках можна застосовувати також коефіцієнти покриття та фінансової залежності. Проте досить часто є можливість обмежитися простою формулою.

Якщо $Z = 0$, то ймовірність виникнення банкрутства становить 50%. Якщо $Z < 0$, відповідно дана можливість менша 50% і знижуватиметься далі у міру вказаного показника (тобто Z). Якщо ж навпаки, показник Z більше нуля, то, відповідно, ймовірність настання банкрутства більше 50% і зростатиме у мірі зростання показника Z .

Головною перевагою вказаної вище моделі є простота та легкість її використання навіть в умовах обмеженої кількості фінансових даних підприємства.

Але, для більш точного та конкретного проведення розрахунків доцільніше було б використовувати складнішу функцію, котра б містила більшу кількість змінних. Тоді можна отримати вище точність проведених розрахунків.

Країни з добре розвинутою ринковою економікою найчастіше застосовують багатofакторні моделі Альтмана. Зокрема, п'ятифакторну модель прогнозування, яка представлена функцією показників, що дають характеристику економічного потенціалу фірми.

Дана модель виглядає таким чином:

$$Z = 1,20 K1 + 1,40 K2 + 3,30 K3 + 0,60 K4 + 0,99 K5,$$

де $K1$ – частка власних коштів в активах фірми;

$K2$ – показує частку нерозподіленого прибутку в основному обсязі активів;

$K3$ – частка прибутку підприємства в загальному обсязі активів;

$K4$ – вартість акціонерного капіталу у обсязі боргів;

$K5$ – виручка від реалізації.

Якщо показник Z є меншим аніж 1,8, то ймовірність банкрутства є дуже високою, в інтервалі від 1,8 до 2,7 – ймовірність висока, від 2,8 до 2,9 – ймовірність середня, якщо більше 3,0 – дуже низький показник ймовірності банкрутства.

Великим недоліком показаної моделі є те, що вона можлива для застосування лише великими фірмами та корпораціями.

Існує також семифакторна модель, котра дає змогу спрогнозувати ймовірність ризику банкрутства з перспективою на 5 років. Її точність становить 70%. Дана модель містить такі показники: динаміка прибутку, рентабельність основних активів, коефіцієнт ліквідності, сукупні витрати та коефіцієнт автономії.

Її основна перевага зосереджена у її високій точності. Проте на практиці застосування даної моделі є досить складним, адже в цьому випадку необхідні дані аналітичного обліку, якими володіють лише внутрішні

користувачі. Формули Альтмана не єдині критерії, за допомогою яких можна розрахувати ймовірність загрози банкрутства. До основних показників відносяться:

- а) втрати від провадження виробничої діяльності;
- б) висока собівартість продукції;
- в) низька продуктивність праці;
- г) великий обсяг неліквідних запасів;
- д) неритмічність виробничого процесу та неякісне використання виробничих потужностей підприємства;
- е) несприятливі зміни у портфелі замовлень;
- є) високий рівень кредиторської заборгованості;
- ж) високий рівень використання короткострокових позик як джерел фінансування довгострокових вкладень;
- з) висока частота невиконання зобов'язань перед інвесторами.

Також досить вагомий вплив несуть макроекономічні умови. Значної шкоди завдають: політична ситуація в країні, нестабільність податкового законодавства, зростаючий рівень інфляції тощо.

Доцільно виокремити заходи, котрі застосовуються для виходу з ризикової для підприємства ситуації. До них відносять:

- впровадження новітніх технологій, котрі даватимуть можливість зберегти ресурси та більш ефективно їх використовувати, а також будуть екологічно безпечними;
- акцент на експорт якісної продукції;
- розробка на виробництво нових видів продукції;
- застосування активної маркетингової кампанії;
- організація вигідного збуту
- висока якість обслуговування споживачів;
- покращення управлінського апарату підприємства;
- методи зменшення суми витрат виробництва.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

На основі теоретичного вивчення досліджуваної проблеми, можемо сказати, що ліквідація підприємства є останньою стадією функціонування господарської діяльності. Процедура ліквідації характеризується складною структурою та багатоетапністю її проведення, що зумовлює об'єктивну необхідність її вивчення, аналізу та вдосконалення. Ліквідація підприємства - це припинення діяльності підприємства, внаслідок чого права і обов'язки підприємства нікому не переходять (до інших осіб), тобто без правонаступництва. Отже, при ліквідації підприємства його права та обов'язки припиняються.

І реорганізація, і ліквідація можуть здійснюватися як добровільно, так і примусово:

- за рішенням учасників або органу управління юридичної особи, уповноваженого на прийняття такого рішення установчими документами, у тому числі у зв'язку із закінченням строку, на який було створено підприємство, досягненням мети, для якої створювалося підприємство;

- у примусовому випадку за рішенням суду про визнання недійсної державної реєстрації юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, а також в інших випадках, встановлених законом.

Банкрутство зумовлене самою сутністю ринкових відносин, пов'язаних із невизначеністю досягнення кінцевих результатів і ризиком втрат. Для успішного господарювання на ринкових засадах суттєво важливим є можливість оцінки ймовірності банкрутства підприємства. В Україні, де протягом багатьох десятиріч панувала позаринкова система господарювання, що виключала офіційне визнання банкрутства як економічного явища, немає загально визнаної вітчизняної методики визначення ймовірності банкрутства суб'єктів господарювання. У зв'язку з цим доводиться користуватися зарубіжними методичними підходами, в основу яких покладено факторні

моделі прогнозування банкрутства підприємств та організацій.

Але зазначені варіанти прийнятні для ліквідації лише платоспроможного підприємства. Якщо ж вартості майна підприємства недостатньо для задоволення вимог кредиторів, то таке підприємство вже ліквідуватиметься в порядку, передбаченому законом про відновлення платоспроможності або визнання банкрутом (частина третя ст. 110 ЦКУ). Як вже зазначалося, найбільш поширений варіант – добровільна ліквідація.

У даний час законодавство про неспроможність і банкрутство виконує три основні завдання:

- а) охорона інтересів одних кредиторів від дій інших кредиторів;
- б) охорона кредиторів від недобросовісних дій боржника;
- в) охорона добросовісного боржника від його кредиторів.

Взагалі, після розгляду основних теоретичних засад зняття з обліку підприємства в органах ДПС та ДЦФ постає необхідність перейти до вивчення практичних аспектів бухгалтерського обліку досліджуваного підприємства у процесі ліквідації.

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ПРОЦЕСУ ЛІКВІДАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Сутність процесу ліквідації та законодавче регулювання ліквідаційної процедури юридичних осіб

Як згадувалося вище, ліквідація є однією з форм припинення діяльності суб'єкта господарювання. Виокремлюють її два види: примусову та добровільну.

Щодо добровільної ліквідації: такий процес здійснюється безпосередньо за рішенням власника підприємства або з причин завершення періоду, на який підприємство створювалося, а також у випадку досягнення цілей, заради яких створювалася організація.

Примусова ліквідація проводиться виключно за рішенням суду. В основному даний вид ліквідації проводиться внаслідок визнання підприємства банкрутом. Після припинення провадження господарської діяльності власники, або інший уповноважений орган зобов'язані у негайному порядку повідомити про прийняття вказаного рішення орган, котрий проводить державну реєстрацію.

Після отримання такого повідомлення, органом державної реєстрації вносяться відомості про припинення діяльності суб'єкта господарювання у Єдиний державний реєстр.

У процесі ліквідації підприємства, згідно з нововведеннями у законодавстві України, є необхідність створення ліквідаційної комісії та погодження її з органом державної реєстрації.

Після призначення ліквідаційної комісії усі керівні уповноваження переходять від керівника підприємства-банкрута до учасників даної комісії.

Надалі усі дії комісії вважаються діями самого підприємства.

Учасники ліквідаційної комісії зобов'язані вжити усіх можливих заходів для виявлення кредиторів. До цих заходів можуть належати усі

можливі оголошення у пресі та соціальних мережах. Її учасники також повинні у негайному порядку повідомити усіх кредиторів про припинення діяльності підприємства.

Нормативні документи, які оформляються при прийнятті рішення про ліквідацію:

- Наказ, розпорядження при ліквідації юридичної особи;
- Протокол зборів засновників при ліквідації підприємств.

Існує ряд особливостей, що відносяться до процесу ліквідації господарських товариств.

Акціонерні товариства. Ліквідація даного виду організаційно-правової форми суб'єктів господарювання належить до компетенції найвищого органу управління, а саме зборів акціонерів. Саме вони призначають учасників ліквідаційної комісії, затверджують ліквідаційний баланс. Дані повноваження не передаються до інших органів.

В загальних зборах акціонерів беруть участь лише ті акціонери, що мають більше ніж 60% голосів (відповідно до статуту).

Для прийняття рішення про припинення діяльності підприємства необхідна не повна кількість голосів, достатньою вважається 3/4 голосів акціонерів.

Складений протокол зборів засновників повинен бути підписаний головою та секретарем. Протягом 3 днів після його прийняття він переходить до виконавчого органу товариства.

Товариство з обмеженою або додатковою відповідальністю. В даному випадку процес ліквідації товариства є майже аналогічний до даного процесу акціонерних товариств. Проте товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю наділені правом перетворення у акціонерне товариство або ж виробничий кооператив.

Найвищим органом є збори учасників, до уповноважень яких належить призначення ліквідаційної комісії, затвердження ліквідаційного балансу і, звичайно, ухвалення рішення про припинення діяльності. Дане рішення

ухвалюється більшістю голосів учасників. Кінцевим результатом є складання протоколу.

Повне або командитне товариство. Припинення діяльності даного товариства здійснюється за рішенням усіх його учасників. Вказане рішення повинне бути зафіксованим у протоколі.

Інші установи та організації, котрі є учасниками інших господарських товариств, не ліквідовуються як юридичні особи. Вказаним підприємствам потрібно першим кроком виходити зі складу господарських товариств, після чого з'являється можливість проводити процедуру ліквідації.

Органом, який приймає рішення про ліквідацію, встановлюється порядок і терміни її проведення. Цивільний та Господарський кодекси України є основними нормативно-правовими актами, які регулюють процедуру ліквідації підприємства.

Саме в вище вказаних нормативно-правових документах встановлений загальний порядок ліквідації юридичних осіб. Варто зазначити, що процесу ліквідації передуює досить довготривала процедура.

Що стосується порядку і термінів ліквідації підприємства: вони встановлюються тим самим органом, який здійснював прийняття рішення про ліквідацію (тобто, в цій ролі може виступати як власник, так і судовий або інший уповноважений орган). Після нього встановлюється період, протягом якого будуть враховані претензії кредиторів. Даний період, згідно законодавства, повинен становити не менше двох місяців. Порядок ліквідації в обов'язковому порядку повинен бути передбачений в установчих документах.

Ліквідаційна комісія спершу публікує оголошення щодо ліквідації юридичної особи. В даному оголошенні вказуються порядок та терміни надання кредиторами претензій. Також, оголошення розміщується у спеціальному засобі масової інформації уповноваженого органу з питань державної реєстрації. Слід зазначити, що повідомлення про припинення господарської діяльності повинне містити таку інформацію: найменування,

ідентифікаційний код, місцезнаходження, підстава для прийняття вказаного рішення, місце та дата внесення запису про прийняття рішення про припинення діяльності, дата призначення, відомості про комісію, відомості про надання кредитором вимог до юридичної особи, котра припиняє свою діяльність.

Термін, протягом якого повинне бути оприлюднене оголошення про ліквідацію підприємства, визначений лише для господарських товариств. Згідно з законодавством цей період складає три дні з початку призначення ліквідаційної процедури.

В процесі ліквідації підприємства необхідним вважається проведення повної інвентаризації. Значним недоліком є те, що у законодавчих документах не вказується термін її проведення .

Проте, інвентаризація обов'язково повинна бути проведена до початку складання проміжного ліквідаційного балансу. В даному випадку необхідно провести інвентаризацію усіх активів та зобов'язань підприємства (основні засоби; нематеріальні активи; грошові кошти, документи та розрахунки). Усі результати відображені в бухгалтерському й податковому обліку. Особливого значення набув облік надлишків і нестач, а також списання заборгованості.

Оцінка майна підприємства здійснюється в обов'язковому порядку ліквідаційною комісією.

Наступним етапом проведення процедури ліквідації є складання проміжного ліквідаційного балансу. В даному документі містяться відомості про майно підприємства, перелік вимог кредиторів, результати розгляду даних вимог. Ліквідаційний баланс затверджують учасники ліквідаційної комісії або орган, який приймав рішення про ліквідацію організації.

Майнові претензії кредиторів покриваються з майна підприємства. Проте, законодавством передбачено, що таких ресурсів у власності підприємства може бути не достатньо, саме тому встановлюється черговість кредиторів. Таким чином, першими будуть задоволені вимоги тих, де

основною причиною є шкода, завдана здоров'ю, наступними є працівники, які мали безпосередні трудові відносини з підприємством, в третю чергу – зобов'язання щодо податків і зборів, далі – усі наступні.

У випадку, коли кредитор заявляє вимогу після встановленого ліквідаційною комісією терміну пред'явлення, то дані вимоги можуть бути покриті тільки з того майна, яке залишилось у власності підприємства після задоволення вимог попередніх кредиторів.

Що стосується вимог кредиторів, який не звертався до суду, або задоволення яких за рішенням господарського суду не повинно відбуватись, то такі вимоги вважаються недійсними і погашенню не підлягають.

Наступним кроком є складання ліквідаційного балансу. Даний процес може розпочинатися лише після погашення усіх вимог кредиторів. Баланс затверджують усі учасники юридичної особи, або ж орган, котрий приймав рішення про ліквідацію підприємства. Якщо після складення та затвердження ліквідаційного балансу майно залишилось, у такому випадку його розподіляють між учасниками.

Далі підприємство знімається з обліку у ДФС та пенсійному фонді, а також у фондах соціально страхування та органах статистики.

Податковими органами проводиться обов'язкова перевірка усіх даних фінансової звітності. Метою даної перевірки є перевірка достовірності та точності даних, вказаних у звітності, а також перевірка правильності обчислення сум податкових виплат. Існують випадки, коли підприємству-боржнику доводиться двічі звертатися до податкових органів. Причиною цього є те, що перед ліквідацією проводиться активна робота з реалізації майна, котре залишилось у власності юридичної особи, що ліквідується. Дані операції є підставою виникнення зобов'язань зі сплати податків.

Кінцевим етапом даного процесу є внесення запису до Єдиного державного реєстру юридичних та фізичних осіб. З моменту внесення такого запису підприємство вважається повністю ліквідованим. Протягом доби реєстратор зобов'язується видати або надіслати голові ліквідаційної комісії

оригінали установчих документів та свідоцтво про реєстрацію організації, де відзначено, що даний суб'єкт господарювання припиняє свою діяльність. Також, протягом доби державний реєстратор повинен відправити повідомлення про припинення діяльності підприємства у органи державної статистики, ДФС та пенсійного фонду.

На даному етапі ліквідаційної процедури підприємство звільняється від статусу юридичної особи.

2.2. Умови та порядок здійснення процесів ліквідації підприємств різних форм власності

Підстави для здійснення ліквідації юридичної особи:

1. Власник підприємства самостійно та добровільно приймає дане рішення:
 - Рішення учасників юридичної особи або іншого уповноваженого органу (згідно установчих документів);
 - З завершенням періоду, на який підприємство створювалось або після досягнення усіх поставлених цілей, причиною яких було провадження господарської діяльності.
2. Причини для ліквідації відповідно до законодавчих актів (подано в таблиці 2.1.).
3. Примусова ліквідація, яка здійснюється згідно рішення суду:
 - у випадку здійснення порушення під час реєстрації юридичної особи, наслідком якого є визнання не дійсним запису про державну реєстрацію;
 - провадження законодавчо забороненої діяльності;
 - невідповідність закону розміру статутного капіталу;
 - порушення термінів подання документів фінансової звітності до податкових органів;
 - відсутність запису про існування юридичної особи у Єдиному державному реєстрі.

Причини ліквідації юридичної особи

Вид підприємства	Причини ліквідації	Законодавчий акт
Повне товариство	Підлягає ліквідації (реорганізації або зміні форми господарювання), якщо в ньому залишився один учасник	Цивільний кодекс, ст. 132
Командитне товариство	Підлягає ліквідації (або перетворенню в повне) у разі вибуття всіх вкладників	Цивільний кодекс, ст. 139
Акціонерне товариство	Підлягає ліквідації, якщо вартість чистих активів стає меншою від законодавчо встановленого мінімального розміру статутного фонду	Цивільний кодекс, п.3 ст. 155
Товариство з обмеженою відповідальністю	Підлягає ліквідації, якщо: вартість чистих активів стає меншою від законодавчо встановленого мінімального розміру статутного фонду; учасники не сплатили всю суму своїх внесків протягом першого року	Цивільний кодекс, п.4 ст. 144

4. У випадку настання банкрутства юридичної особи.

У випадку банкрутства підприємства першочергово створюється відповідна комісія з припинення провадження господарської діяльності. Дана комісія складається з ряду осіб або, взагалі, однієї особи (в даному випадку роль комісії виконує ліквідатор).

До комісії в справі з ліквідації підприємства може належати й представник державного органу, за умови, якщо в статутному фонді організації містилася частина державного майна.

Склад комісії в обов'язковому порядку погоджується з органами державної реєстрації.

Комісія зобов'язується у відповідні терміни здійснити повідомлення про ліквідацію підприємства. Крім того, до її завдань належить оцінка майна організації, здійснення усіх необхідних розрахунків, котрі передують процесу складання проміжного ліквідаційного балансу. Усі дані повинні бути достовірними та точними.

Після подання повідомлення про припинення провадження діяльності з вказаними усіма необхідними реквізитами підприємства, ліквідаційна комісія здійснює списання запасів, котрі вважаються непридатними на дану дату, оцінює неліквідні запаси тощо. Обов'язковою є інвентаризація розрахунків. В даному процесі необхідно виявити заборгованості, термін давності яких вже минув. Що стосується інших заборгованостей – необхідно надіслати відповідні документи дебіторам та кредиторам для перевірки сум та інших даних.

Це є найважливішим етапом інвентаризації матеріальних цінностей, котрі перебувають у власності організації.

В першу чергу необхідно погасити суми, термін заборгованості яких становить менше трьох років. Дану заборгованість доцільно погасити з коштів, які ще перебувають у власності підприємства, якщо їх не достатньо, тоді використовуються товарно-матеріальні цінності юридичної особи.

Що стосується дебіторської заборгованості. Потрібно у негайному порядку направити претензії дебіторам. У випадку відмови дебіторами у погашенні своєї заборгованості доцільно буде звернутись із позовом до господарського суду. Якщо на термін складання проміжного ліквідаційного балансу існують непогашені заборгованості, тоді вони підлягають списанню як прострочені.

Що стосується розрахунків з підзвітними особами: у разі, якщо підприємство не в змозі сплатити свою заборгованість грошовими коштами, її погашення може відбуватися з допомогою запасів. Проте, даний процес можливий лише з згодою підзвітної особи.

Дана операція відображається в облікових документах як реалізація або продаж.

На стадії банкрутства підприємства, як правило, особливих надій на дебіторську заборгованість не покладається, оскільки вона є малоімовірною.

Заробітна плата виплачується тільки коштами. Її оплата може здійснюватися товарно-матеріальними цінностями у разі відсутності грошових коштів та за заявою працівників.

В основному заборгованість з оплати праці, яку видати немає можливості варто переносити на доходи від списання кредиторської заборгованості.

Залишки іноземної валюти продаються і, як наслідок, закриваються валютні рахунки. При цьому варто приділити увагу курсовим різницям, які виникли в процесі реалізації валюти, аби провести оподаткування валових доходів і витрат.

Також існують операції, списання яких ніяким чином не впливає на об'єкти оподаткування. До них належать: залишки витрат і доходів майбутніх періодів, залишки невикористаних резервів, які слід віднести на доходи.

Розрахунки із засновниками можуть здійснюватися шляхом реалізації цінних паперів за кошти для погашення кредиторської заборгованості. При розрахунку податку на прибуток слід брати до уваги ціну продажу цінних паперів (особливо, якщо вони реалізовані дорожче, ніж їх облікова вартість).

Якщо здійснюється повернення коштів, які вносилися засновниками вище суми вкладень до статутного фонду можуть відшкодуватися як грошовими коштами, так і запасами. У випадку відшкодування коштами, не виникає ніяких податкових наслідків. Але, якщо дана заборгованість відшкодуватиметься запасами, то дана операція розглядається як продаж, тому виникає податкове зобов'язання як з податку на прибуток, так і з податку на додану вартість. Проте, існують умови, за яких зобов'язання з ПДВ не виникає. Ця умова актуальна лише при поверненні внесків учаснику тими ж засоби, якими він їх здійснював.

Також необхідною є перевірка точності даних, відображених у ліквідаційному балансі, котру здійснює аудиторська фірма.

Протягом місяця органи фіскальної служби приймають рішення про проведення документальної перевірки.

Існують також випадки, коли проведення цієї перевірки не є обов'язковим. Звільнити від проведення документальної перевірки можуть такі умови:

- зупинена діяльність суб'єкта господарювання;
- суб'єкт господарювання не знаходиться за місцем реєстрації;
- підприємство не надсилає звітність протягом 12 місяців до ДФС;
- суб'єкт господарювання не має податкового боргу, а також існує інформація в державних органах про відсутність провадження господарської діяльності з періоду подання останньої фінансової звітності.

Органи фіскальної служби знімають платника з обліку у випадку, якщо за результатами перевірки не виявлено заборгованості перед бюджетом.

Наступним кроком ДФС знімає з обліку платника податків після отримання повідомлення від установи банку про закриття рахунків суб'єкта господарювання. Підтверджуючим документом є довідка, складена податковими органами, яку направляють до органів державної реєстрації.

Проте, якщо під час перевірки знайдена заборгованість перед бюджетом (до даної заборгованості можуть належати додатково нараховані податки, штрафи тощо), тоді ДФС надсилає господарюючому суб'єкту повідомлення про зобов'язання сплати додаткових сум.

Лише після погашення платником заборгованості, виявленої органом ДФС здійснюється зняття його з обліку в податкових органах.

2.3. Проміжний ліквідаційний баланс підприємства

Ліквідація підприємства, як було сказано вище, являє собою досить складний та тривалий процес. Найбільш вираженим недоліком є нерегульованість вказівок до порядку її проведення на законодавчому рівні.

Звертаючись до діючих нормативних документів, не існує чіткого визначення термінів складання та перевірки проміжного ліквідаційного балансу.

Українським законодавством передбачено, що після задоволення всіх вимог кредиторів ліквідаційна комісія приступає до складання проміжного ліквідаційного балансу. В даному документі містяться відомості про майно ліквідованого підприємства, вимоги, які були пред'явлені з боку кредиторів та зведення про результати розгляду даних вимог.

Затвердження проміжного ліквідаційного балансу може здійснюватися тільки органом, котрий ухвалював рішення про ліквідацію підприємства або ж його учасниками (засновниками).

Ліквідаційна комісія складає також ліквідаційний баланс після розрахунків з кредиторами. Даний баланс затверджується аналогічно до попереднього.

Отже, законодавством передбачено складання двох видів ліквідаційного балансу, а саме: ліквідаційного та проміжного.

Статтею 20 Закону України «Про господарські товариства» передбачається: ліквідаційний баланс складається ліквідаційною комісією та передається до найвищого органу товариства. Аудитор або аудиторська фірма перевіряє, достовірність, правильність та повноту відображених у балансі даних. Винятком є підприємства, річний оборот яких складає менше 250 не оподатковуваних податкових мінімумів доходів громадян.

Відповідальність за облік операцій з ліквідації підприємства, враховуючи складання усєї фінансової звітності, ліквідаційного балансу та оцінку майна несе ліквідаційна комісія.

Тобто, ліквідаційний баланс складається після завершення усіх етапів процесу ліквідації підприємства, що включає інвентаризацію, проведення розрахунків з дебіторами і кредиторами, оцінку майна підприємства та погашення заборгованості.

Таким чином, в орган фіскальної служби протягом трьох днів повинні податись такі документи:

1. Заява щодо припинення діяльності платника податків ф.№8-ОПП.
2. Оригінал довідки ф. №4-ОПП.
3. Копія рішення про ліквідацію юридичної особи.
4. Копія документа, що засвідчує утворення ліквідаційної комісії.

Після перевірки фіскальною службою даних документів підприємств та після перевірки його окремих підрозділів, а також після закінчення термінів виплати усіх податкових зобов'язань юридичної особи і її підрозділів в разі відсутності фактів існування заборгованості даного підприємства перед Державним бюджетом України, органи фіскальної служби складають довідку про відсутність заборгованості з податків та зборів ф.№22-ОПП. Ця довідка передається спочатку до відділу обліку платників податків, а потім відправляється відповідальній особі підприємства. Даний процес відбувається при виконанні таких вимог:

- наявність підтвердження з боку фінансових установ про факт закриття рахунків юридичної особи. У випадку виникнення ситуації, коли рахунок був відкритий у ліквідованому банку та за яким не задоволені усі кредиторські вимоги, підприємство зобов'язується надати документ із вказаною сумою кредиторських вимог, а також черговістю їх задоволення;
- Повернення необхідних оригіналів документів, які були видані підприємству і які підлягають поверненню, а також підтверджених нотаріально копій даних документів до органів Державної фіскальної служби (у випадку, якщо це передбачено законодавством);
- Передача копії ліквідаційного балансу до ДФС (також це може бути передавальний акт або розподільний баланс).

Якщо ж юридична особа знаходиться на обліку в органах ДФС за місцем своєї державної реєстрації, але одночасно зарахована до числа платників окремих податків чи знаходяться на обліку її підрозділи в інших органах ДФС, то довідку про відсутність заборгованості зобов'язується видати орган фіскальної служби за місцем реєстрації лише в тому випадку, якщо підприємство вже отримало від всіх інших підрозділів ДФС висновки про відсутність заборгованості з податків і зборів.

Дана довідка реєструється та передається ліквідаційній комісії або ліквідатору протягом триденного терміну.

Період складання ліквідаційного балансу точно відповідає терміну з початку року до дати ухвалення рішення про ліквідацію юридичної особи.

Проміжний ліквідаційний баланс містить відомості про склад ліквідованого підприємства, наданими кредиторами вимог та результати розгляду даних вимог. В цьому балансі відображаються права та обов'язки підприємства з періоду прийняття рішення про ліквідацію. Також у ньому узагальнюються дані, згідно яких проводяться усі необхідні розрахунки.

У ліквідаційному балансі вказуються результати прийнятих рішень про стягнення боргів, розподіл активів підприємства, його власного капіталу і погашення чи списання зобов'язань на кінцеву дату складання ліквідаційного балансу.

В процесі ліквідації активи підприємства оцінюються за чистою вартістю реалізації, а розподіл цих активів на поточні та довгострокові не відбувається, тобто принцип безперервності в даному випадку не діє.

На підприємстві, що ліквідується оцінка майна проводиться лише з метою визначення вартості активів (тобто можливої вартості їх реалізації). Тоді з'являється можливість погашення додаткових зобов'язань, наприклад – вихідна допомога працівникам або сума відноситься до забезпечень витрат, які будуть понесені на реалізацію процедури ліквідації. В основному оцінку проводять для запасів та основних засобів.

Запаси відображаються за чистою вартістю реалізації за кожною їх одиницею не враховуючи вирахування від очікуваної ціни реалізації.

Різниця між первинною вартістю запасів та ціною їх реалізації списується на витрати звітного періоду.

Перед складанням ліквідаційного балансу необхідно переглянути вартість запасів виходячи з вимог національних стандартів бухгалтерського обліку. Як поріг істотності для проведення переоцінки або відображення зменшення корисності об'єктів основних засобів може прийматися величина, рівна 1% чистого прибутку (збитку) підприємства, або величина, рівна 10% відхилення залишкової вартості об'єктів основних засобів від їх справедливої вартості.

Згідно законодавства оцінка майна є обов'язковим процесом в випадку ліквідації підприємства.

Перевірка фіскальними органами відбувається в період починаючи з дати останньої перевірки до дати складання фінансової звітності підприємства, що ліквідується.

У випадку підтвердження відсутності заборгованості перед Державним бюджетом, органи ДФС знімають підприємство з обліку.

Після даного етапу фіскальними органами складається довідка про зняття платника податку з обліку ф.№12-ОПП, котра повинна бути надісланою до органів, які проводили реєстрацію юридичної особи.

Розрахунок з кредиторами при ліквідації суб'єкта господарювання здійснюється в такому порядку:

- усі вимоги кредиторів задовольняються з майна ліквідованого підприємства;
- визначається черговість і порядок задоволення претензій кредиторів;
- вимоги, які не задоволені через відсутність майна, або ті, які не визнані судом вважаються погашеними;
- в випадку, якщо після погашення всіх вимог у власності підприємства залишається майно, воно розподіляється за вказівкою власника.

Виплата коштів кредиторам в порядку черговості відображається в проміжному ліквідаційному балансі та здійснюється з дня його затвердження (винятком є кредитори четвертої черги, виплата проводиться через місяць з дати затвердження балансу).

Порядок та черговість виплати боргів кредиторам:

- **Перша черга:** відшкодування збитку, нанесеного пошкодженням здоров'я або в випадку смерті. Також до даної ланки належать вимоги кредиторів, забезпечені заставою;
- **Друга черга:** вимоги працівників підприємства та вимоги автора за експлуатацію результату інтелектуальної та творчої діяльності;
- **Третя черга:** вимоги з податкових платежів;
- **Четверта черга:** всі інші вимоги.

У випадку, якщо ліквідаційна комісія відмовляє кредитору в задоволенні його вимог або ухиляється від їх розгляду, кредитор має право до дати затвердження ліквідаційного балансу звернутись до господарського суду з позовом до ліквідаційної комісії. Вимоги кредитора можуть задовольнятися за рішенням суду, або навпаки, суд може визнати вимоги кредитора недійсними.

Якщо кредитор заявляє претензії після закінчення визначеного терміну, то дані вимоги можуть бути задоволені після задоволення вимог кредиторів, котрі заявили вчасно у випадку, якщо після даного погашення майно у підприємства ще залишиться.

Вимоги кредиторів, які не визнані ліквідаційною комісією, якщо кредитор в місячний термін після отримання повідомлення про повну або часткову відмову в визнанні його вимог не звертався до суду з позовом, вимоги, в задоволенні яких за рішенням суду кредитору відмовлено, а також вимоги, які не задоволені через відсутність майна юридичної особи, яка ліквідується вважаються погашеними.

Що стосується товариств: кошти, які належать до власності товариства (враховуючи грошові кошти, отримані від реалізації майна під час ліквідації

товариства) після здійснення повної оплати праці та погашення боргів перед Державним бюджетом, банками тощо, розподіляються між учасниками (засновниками) даного товариства протягом шести місяців після подання оголошення про ліквідацію.

Якщо у власності товариства було майно, яке було надане йому у користування, повинне бути поверненим до власника у натуральній формі.

У разі якщо грошових коштів юридичної особи, що ліквідується не достатньо для погашення усіх вимог, то здійснюється продаж майна цього підприємства.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

В результаті проведеного дослідження можна зробити висновок, що ведення бухгалтерського обліку на підприємствах під час ліквідації має свої особливості до яких слід віднести:

- порушується принцип безперервності, що приводить до змін принципів і методів бухгалтерського обліку і складання звітності;
- доходи в бухгалтерському обліку під час ліквідації відображаються тільки за касовим методом, принцип нарахування втрачає своє призначення;
- все майно обліковується не за історичною (фактичною) собівартістю, а за ринковими цінами;
- більш гостро стає відповідність облікових процедур принципу автономності, коли майно власників відокремлюється і не відображають в звітності;
- при розрахунках з працівниками виплачується вихідна допомога, для чого створюється забезпечення для покриття витрат при звільненні працівників;
- розподіл майна засновників приводить до виникнення додаткових зобов'язань перед бюджетом.

Проаналізувавши стан процедури визнання підприємства банкрутом і відображення господарських операцій в процесі її проведення на рахунках в обліку слід зазначити:

- на сьогодні в Україні дана процедура є складною і багатоетапною;
- складне нормативно-правове регулювання, що приносить певну плутанину в процедуру;
- мають місце неврегульовані питання при відображенні процедури банкрутства в обліку.

В процесі ліквідації підприємств за умов сучасного українського законодавства виникає безліч різноманітних проблем.

Однією з них є відсутність окремого нормативно-правового акту щодо ліквідації підприємств.

Отже, доцільно було б чітко визначити у відповідному створеному нормативному акті про ліквідацію підприємства, порядок здійснення ліквідації підприємства, зокрема, привести в норму:

- а) порядок формування ліквідаційної комісії, її повноваження, внутрішню організацію і діяльність;
- б) форму ліквідаційного балансу, порядок задоволення вимог кредиторів, у тому числі за браком майна для задоволення таких вимог, контроль за здійсненням ліквідаційної процедури тощо;
- в) правові наслідки ухилення власників чи ліквідаційної комісії від здійснення заходів стосовно ліквідації підприємства тощо.

РОЗДІЛ 3

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ТА ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ПРОВЕДЕННЯ САНАЦІЇ

3.1. Санація підприємств: економічна сутність та форми

Одним із найефективніших способів боротьби з банкрутством є фінансова санація.

Даний термін означає систему заходів, які проводяться з метою запобігання банкрутству. Санація може відбуватися за допомогою злиття підприємства, яке знаходиться на межі глибокої фінансової кризи, з більшою потужною організацією; випускненням нових акцій або облігацій; наданням урядових субсидій; збільшенням кількості кредитів; переведення заборгованості з короткострокової у довгострокову; купівлею акцій підприємства, яке знаходиться на межі банкрутства тощо. Існують також визначення поняття санації, які означають процеси, що здійснюються з метою фінансового видужання, лише з допомогою сторонніх осіб (юридичних або фізичних) і орієнтуються на застереження настання банкрутства та повної ліквідації підприємства.

В деяких джерелах розрізняють поняття «санація» та «судова санація».

Поняття «санація» трактується як система дій, передбачена процедурою провадження справи про банкрутство з ціллю уникнення процесу ліквідації та поліпшення фінансового стану постраждалого підприємства, і, не менш важливо, задоволення усіх вимог, поставлених кредиторами, шляхом кредитування, реструктуризації боргів чи капіталу, а також можлива зміна виробничої організації.

«Досудова санація» розглядається як сукупність заходів, котрі здійснюються власниками, засновниками або інвесторами організації-боржника, з метою запобігти її ліквідації, скерувавши свої зусилля на різного

характеру заходи (від технічних до фінансових) у розрізі чинного законодавства до того, як порушена справа про банкрутство.

Найбільш повним можна вважати визначення, дане відомими зарубіжними економістами Н. Здравомислов, Б. Бекенферде, М. Гелінг, провідними фахівцями у питаннях виведення підприємств із фінансової кризи: санація — це система фінансово-економічних, виробничо-технічних, організаційно-правових та соціальних заходів, спрямованих на досягнення чи відновлення платоспроможності, ліквідності, прибутковості і конкурентоспроможності підприємства-боржника в довгостроковому періоді або санація — це сукупність усіх можливих заходів, які здатні привести підприємство до фінансового оздоровлення.

Фінансувати санацію є можливість за допомогою залучених коштів на будь-якій основі (не має значення: поворотній чи безповоротній).

Основною метою проведення санації є усунення причин виникнення фінансової кризи та збереження конкурентоспроможності та платоспроможності, покращення структури оборотного капіталу, зменшення величини заборгованості, формування фінансових ресурсів, які є необхідними для здійснення санаційних заходів юридичної особи.

Санаційні заходи організаційно-правового характеру спрямовані на вдосконалення організаційної структури підприємства, організаційно-правових форм бізнесу, підвищення якості менеджменту, звільнення підприємства від непродуктивних виробничих структур, поліпшення виробничих стосунків між членами трудового колективу тощо. У цьому контексті розрізняють два види санації:

1. Санаційна процедура, коли зберігається юридичний статус підприємства.
2. Санаційна процедура, коли відбувається зміна організаційно-правової форми підприємства, тобто реорганізація.

Санаційні заходи, які носять насамперед виробничо-технічний характер можуть бути пов'язані з оновленням чи модернізацією виробничого процесу

з метою підвищення ритмічності виробництва, зменшення затрат часу та покращення якості та асортименту виготовленої продукції тощо.

Не рідко санацію ототожнюють з реструктуризацією.

Реструктуризація суб'єкта господарювання – це проведення організаційно-економічних, правових, виробничо-технічних заходів, спрямованих на зміну його структури, системи управління, форм власності, організаційно-правових форм, які здатні відновити прибутковність, конкурентоспроможність та ефективність виробництва.

На мою думку, санація являє собою більш широке поняття, а реструктуризацію доцільно розцінювати як один з методів санації. Не менш важливим є те, що реструктуризацію варто проводити на ранніх стадіях розвитку кризової ситуації. Адже в основному вона спрямовується на усунення причин виникнення кризи. А процедура санації містить в собі як реструктуризацію, тобто заходи для відновлення високої прибутковості та збереження конкуренто- та платоспроможності, так і число інших заходів фінансового характеру.

Основною метою фінансової санації є мобілізація ресурсів, якими володіє юридична особа, для:

- Покращення платоспроможності і підвищення ліквідності;
- Формування фінансових ресурсів для здійснення санаційних процедур (виробничих та технічних).

Сукупний капітал підприємства складається з власного та позичкового капіталу. Таким чином, фінансування санації може здійснюватися за рахунок власних коштів підприємства (самофінансування), фінансових ресурсів засновників чи власників, за допомогою кредиторів і, у виняткових випадках, методом отримання фінансової допомоги з боку держави. Санація може спрямовуватися на реструктуризацію активів або пасивів.

Формально, можна виділити два види санації:

1. Без залучення позик на підприємство з боку держави або кредиторів.

2. З залученням зовнішніх фінансових ресурсів, у вигляді довгострокових або короткострокових зобов'язань.

Якщо санація проводиться без залучення позик, тоді найчастіше використовуються такі методи:

- зменшення номінального капіталу організації;
- конверсія власності в борг або навпаки;
- продовження строків погашення заборгованості;
- добровільне зменшення заборгованості;
- самофінансування.

У випадку, коли санація проводиться методом залучення зовнішніх коштів, то тоді вона відбувається такими методами:

- альтернативна санація;
- двоступіньчаста санація (зменшення номінального капіталу з його збільшенням в майбутньому);
- безповоротна фінансова допомога власників;
- безповоротна фінансова допомога працівників;
- залучення додаткових позик.

Залежно від джерел мобілізації фінансових ресурсів санацію поділяють таким чином:

1. Автономна санація. За рахунок капіталу власників або засновників та за рахунок власних коштів.
2. Зовнішня санація. За рахунок коштів кредиторів або державних коштів.

Проте, досить часто процес санації, який відбувається із залученням коштів держави розрізняють як окремий вид санації.

Фінансування державою санаційних заходів також може здійснюватися на поворотній або безповоротній основі. Існує також велика кількість санаційних заходів з боку держави, окрім позик, вони носять назву непрямих методів санації. До них належать податкові пільги та створення особливих умов для ведення підприємницької діяльності.

Якщо в балансі підприємства звітного року містяться дані про непокриту збитки минулих або поточного років, то існує необхідність в пошуку джерел покриття цих збитків. Тому, досить часто в науковій літературі можна зустріти визначення поняття «чиста санація». Її суть полягає в санації балансу постраждалого підприємства, це означає, що вона спрямовується на формальне покриття зазначених у балансі збитків.

3.2. Внутрішні джерела фінансової санації

У літературі з питань фінансової санації вказують на два види реакції підприємств на фінансову кризу:

1. Захисна реакція, яка передбачає різке скорочення витрат, закриття та розпродаж окремих підрозділів підприємства, скорочення та розпродаж обладнання, звільнення персоналу, скорочення окремих частин ринкового сегмента, зменшення відпускних цін та (або) обсягів реалізації продукції.

2. Наступальна реакція, що передбачає активні дії: модернізація обладнання, уведення нових технологій, запровадження ефективного маркетингу, підвищення цін, пошук нових ринків збуту продукції, розробка і впровадження прогресивної стратегічної концепції контролінгу та управління.

Залежно від вибраної стратегії підприємство добирає той чи інший каталог внутрішньогосподарських санаційних заходів. Використання внутрішніх фінансових резервів дає змогу не тільки подолати внутрішні причини неспроможності підприємств, а й значно зменшує залежність ефективності проведення санації від залучення зовнішніх фінансових джерел. Водночас, на підприємствах, які перебувають у фінансовій кризі, повністю вичерпано такі класичні джерела самофінансування, як прибуток та амортизація. Мобілізацію внутрішніх резервів фінансової стабілізації спрямовано передовсім на поліпшення (або відновлення) платоспроможності

та ліквідності підприємства. Як правило, її здійснюють за такими основними напрямками:

1. Реструктуризація активів.
2. Зменшення (заморожування) витрат.
3. Збільшення виручки від реалізації.

Першу групу санаційних заходів пов'язано зі зміною структури та складу активної сторони балансу (досить часто ці зміни супроводжуються також змінами у складі та структурі пасивів). У рамках реструктуризації активів виділяють такі види санаційних заходів:

а) мобілізація прихованих резервів. Приховані резерви — це частина капіталу підприємства, яку не відображено в його балансі. Величина прихованих резервів в активній стороні балансу дорівнює різниці між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів підприємства та їх реальною (вищою) вартістю. Мобілізація прихованих резервів здійснюється:

– через реалізацію окремих об'єктів основних та оборотних засобів, які безпосередньо не пов'язані з процесом виробництва та реалізації продукції (будівлі та споруди невикористаного призначення, корпоративні права інших підприємств, боргові цінні папери, нематеріальні активи, наднормові запаси сировини й матеріалів тощо);

– в результаті індексації балансової вартості майнових об'єктів, які неможливо реалізувати без порушення нормального виробничого циклу (такий метод реструктуризації активів не пов'язаний з реальним поліпшенням платоспроможності, однак безпосередньо впливає на підвищення кредитоспроможності підприємства). У разі індексації основних фондів змінюється структура пасивів (збільшується стаття «Статутний капітал» чи «Додатковий капітал»);

б) використання зворотного лізингу (господарська операція, яка передбачає продаж основних фондів з одночасним зворотним отриманням таких основних фондів в оперативний або фінансовий лізинг). Наприклад, збиткове підприємство продає лізинговій компанії адміністративну будівлю

з одночасним укладанням договору про лізинг даного об'єкта нерухомості. Кредитоспроможність даного підприємства знижується. Однак його платоспроможність різко поліпшується. Крім того, підприємство з причини своєї збитковості може отримати значну економію на податкових платежах, які супроводжують операцію купівлі-продажу даного об'єкта основних фондів;

в) лізинг основних фондів. Цей метод уможливорює модернізацію обладнання (а отже, здійснення санаційних заходів виробничо-технічного характеру),

коли бракує необхідних інвестиційних ресурсів;

г) здача в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються у виробничому процесі;

д) оптимізація структури розміщення оборотного капіталу (зменшення частки низько ліквідних оборотних засобів, запасів сировини та матеріалів, незавершеного виробництва тощо);

е) продаж окремих, низькорентабельних структурних підрозділів (філій). За рахунок такої операції підприємство може отримати інвестиційні ресурси для репрофілювання виробництва на більш прибуткові види діяльності;

є) рефінансування дебіторської заборгованості (переведення її в інші, ліквідні форми оборотних активів: гроші, короткострокові фінансові вкладення тощо). Одним із факторів, що негативно впливає на фінансовий стан підприємств і зокрема на їхню платоспроможність, є високий рівень невиправданої дебіторської заборгованості. Це є суттєвим резервом відновлення платоспроможності підприємств, що опинилися у фінансовій кризі. Тому фінансовий менеджмент мусить використати всі наявні можливості для її погашення.

До основних форм рефінансування дебіторської заборгованості належать:

– Факторинг (продаж дебіторської заборгованості на користь факторингової компанії чи банку). На підставі договору про проведення розрахункових операцій через факторинг банк, наприклад, може придбати в підприємства-продавця право вимоги за поставлені товари та надані послуги, строки сплати за які минули (прострочена дебіторська заборгованість), або за поточними розрахунками. Підприємства поступаються правом на одержання грошей згідно з платіжними документами на поставлену продукцію в обмін на негайне одержання основної суми дебіторської заборгованості (за вирахуванням комісійної винагороди факторинговій фірмі, розмір якої залежить від ризиковості операції, діючої відсоткової ставки та строків настання платежу).

– Облік або дисконт векселів. Зміст цієї операції полягає в тім, що банк, придбавши вексель за іменним індосаментом, терміново його оплачує пред'явнику, а платіж отримує тільки з настанням зазначеного у векселі строку погашення. Економічною суттю операції дисконтування є дострокова реалізація векселя його держателем банку і переведення комерційного кредиту в банківський. За достроковий платіж банк утримує з номінальної суми векселя певну винагороду на свою користь, тобто оплачує вексель за мінусом знижки. Різниця між сумою, яку банк заплатив, придбавши вексель, і сумою, яку він отримає на цей вексель у строк платежу, також називається дисконтом.

– Форфейтинг – кредитування зовнішньоекономічних операцій у формі викупу в експортера векселів та інших боргових вимог, які акцептовано імпортером. Продавцем вимог за форфейтингу може бути підприємство, яке виконало зобов'язання за контрактом і прагне рефінансувати дебіторську заборгованість з метою зменшення кредитного ризику та поліпшення ліквідності (платоспроможності). Форфейтинг, як правило, здійснюється за участю банківської установи і є також однією із форм трансформації комерційного кредиту в банківський.

Крім того, у межах заходів щодо рефінансування дебіторської заборгованості проводиться комплекс процедур з примусового стягнення заборгованості, у тім числі зверненням із позовом в господарський суд. Порядок догосподарського врегулювання спорів та позовного звернення в господарський суд детально описано далі.

Усі охарактеризовані вище санаційні заходи так чи інакше зумовлюють зміни в окремих статтях активу балансу. Наступні дві групи заходів пов'язані в основному зі змінами у звіті про фінансові результати та їх використання (звіт про прибутки та збитки).

Строк окупності інвестицій (особливо зовнішніх), здійснюваних підприємством, яке перебуває у фінансовій кризі, має бути якомога меншим. Окупність капіталовкладень може відбуватися або в результаті збільшення грошових доходів, або завдяки зменшенню витрат. У рамках фінансової санації може бути прийнято рішення про заморожування ризикових інвестиційних проектів та інвестицій з довготривалим строком окупності.

Санаційні заходи, спрямовані на зниження витрат виробництва, доцільно здійснювати на основі нуль-базис-бюджетування (ZBB – Zero-Base-Budgeting). Головною метою ZBB є визначення оптимального рівня валових витрат підприємства та пріоритетних напрямків використання обмежених фінансових ресурсів. Основна відмінність ZBB від звичайного оперативного фінансового планування полягає в тім, що останнє значною мірою зорієнтоване на показники рівня витрат попередніх періодів (які можуть бути не виправдано завищеними). Базою для ZBB є так звана точка-нуль, тобто планові показники розраховуються на підставі нового обрахунку всіх норм та нормативів витрат, їх складу та структури. ZBB є складовою частиною контролінгу витрат підприємства.

Даний блок санаційних заходів здійснюється в двох напрямках:

1. Заморожування інвестиційних вкладень.
2. Зниження валових витрат.

У рамках ZBV аналізуються всі статті витрат і за кожною з них визначаються можливості економії. Розробляючи плани ощадного використання сировини та матеріалів, особливу увагу слід звернути на необхідність боротьби з крадіжками на виробництві. Для боротьби з цим явищем на багатьох підприємствах доцільно створювати власну службу безпеки.

Як свідчать вітчизняна практика та зарубіжний досвід, проведення фінансової санації підприємств обов'язково супроводжується радикальним зменшенням витрат на персонал. Економії за цією статтею можна досягти зменшенням заробітної плати або зменшенням величини необхідного робочого часу. Найбільш поширеними заходами щодо вивільнення робочого часу є:

- запровадження неповного робочого тижня;
- достроковий вихід на пенсію;
- неоплачувані відпустки;
- звільнення персоналу.

Однак, масові звільнення персоналу треба поєднувати із санаційними заходами соціального характеру.

У рамках мобілізації внутрішньовиробничих санаційних резервів аналізуються всі наявні можливості збільшення виручки від реалізації продукції. У цьому разі слід використати весь арсенал заходів для активізації збутової (маркетингової) політики підприємства. Стимулювати збут можна як наданням знижок покупцям, так і помірним збільшенням цін; як масованою рекламою, так і її припиненням. Тип санаційних заходів у даній сфері залежить від конкретного підприємства та від вибраної ним стратегії маркетингу.

3.3. Передумови проведення процесу санації і розробка проекту фінансового оздоровлення

Рішення про проведення санації може прийматися в таких основних випадках:

1. З ініціативи суб'єкта господарювання, який перебуває в кризі – якщо існує загроза неплатоспроможності та оголошення його банкрутом в недалекому майбутньому. Рішення про санацію приймається до звернення кредиторів в господарський суд із заявою про оголошення банкрутом даного підприємства (досудова санація).

2. Після того як боржник з власної ініціативи звернувся до господарського суду із заявою про порушення справи про своє банкрутство (якщо підприємство стало фінансове неспроможним або існує реальна загроза такої неспроможності). Одночасно з поданням заяви боржник має подати до господарського суду план санації та (або) проект мирової угоди. Зрозуміло, що рішення про санацію приймається лише у разі, якщо підприємство доведе кредиторам, що воно є санаційне спроможним.

3. По закінченні місячного терміну з моменту опублікування в офіційному друкованому органі Верховної Ради чи Кабінету Міністрів України оголошення про порушення справи про банкрутство даного підприємства – якщо надійшли пропозиції від фізичних чи юридичних осіб, які бажають задовольнити вимоги кредиторів до боржника та подали акцептовані комітетом кредиторів та арбітражним судом пропозиції щодо санації (реорганізації) неспроможного підприємства. У разі згоди кредиторів з умовами та механізмом задоволення їхніх претензій господарський суд приймає рішення про припинення провадження у справі про банкрутство та про здійснення фінансової санації юридичної особи.

4. З ініціативи фінансово-кредитної установи. Згідно із Законом України “Про банки та банківську діяльність” установа банку має право відносно клієнта, оголошеного неплатоспроможним, застосувати комплекс

заходів щодо його санації, у тому числі: передати оперативне управління даним підприємством адміністрації, сформованій за участю банку; реорганізувати боржника; змінити порядок платежів; спрямувати на погашення кредиторської заборгованості виручку від реалізації продукції.

5. З ініціативи заставодержателя цілісного майнового комплексу підприємства. У разі невиконання зобов'язань, забезпечених іпотекою цілісного майнового комплексу підприємства, заставодержатель має право здійснити передбачені договором заходи щодо оздоровлення фінансового стану боржника, включаючи призначення своїх представників у керівні органи підприємства, обмеження у праві розпоряджатися випущеною продукцією та іншим майном відповідного суб'єкта господарювання. Якщо санаційні заходи не привели до поновлення платоспроможності підприємства, то заставодержатель має право звернутися до арбітражного суду із заявою про стягнення майна, яке перебуває в іпотеці.

6. З ініціативи Державного органу з питань банкрутства, якщо йдеться про державні підприємства.

7. З ініціативи Національного банку України — якщо йдеться про фінансове оздоровлення комерційного банку. Режим санації є превентивним заходом впливу НБУ на комерційний банк передзастосуванням санкцій, передбачених Законом України “Про банки та банківську діяльність”.

Розробка проекту фінансового оздоровлення здійснюється, як правило, фінансовими та контролінговими службами підприємства, яке перебуває у фінансовій кризі, представниками потенційного санатора, незалежними аудиторськими та консалтинговими фірмами.

Проект санації складається зі вступу та двох розділів. У вступі відображаються:

- фактичний фінансовий стан підприємства (фактичний обсяг реалізації,
- величина прибутків (збитків), рівень заборгованості, коефіцієнти платоспроможності, ліквідності, фінансового лівериджу тощо);

- аналіз причин кризової ситуації;
- характеристика ринків збуту продукції;
- кадровий потенціал та інші вихідні параметри.

Крім того, формулюються стратегічні цілі санації і стислий прогноз результатів проведення фінансового оздоровлення підприємства.

Перший розділ містить конкретний план фінансового оздоровлення, складовими частинами якого є:

а) план маркетингу та оцінка ринків збуту продукції. У цьому підрозділі визначають ринкові фактори, які впливають на збут продукції та місткість ринку; мотивацію споживачів; ступінь еластичності попиту та рівень платоспроможного попиту на продукцію підприємства; умови збуту; галузеві ризики; ситуацію на суміжних товарних ринках. Кількісна оцінка частини ринку, яка належить підприємству, проводиться за основними споживачами готової продукції з посиланням на поточні обсяги реалізації та на перспективи її збільшення. Крім того, дається перелік можливих конкурентів, їхні переваги та недоліки, а також схема реалізації продукції, методи стимулювання реалізації та пропозиції щодо оптимального співвідношення реалізаційної ціни й собівартості. Дається оцінка діяльності підприємства з погляду антимонопольного законодавства;

б) план виробництва та капіталовкладень, який містить дані про використання обладнання, його знос, витрати, пов'язані з відновленням (придбання нового обладнання, ремонт та реконструкція), можливості оренди чи лізингу. Також характеризується виробничий процес, його «вузькі» місця, комерційні зв'язки з постачальниками сировини (включаючи наявність альтернатив). Слід вказати, яке саме обладнання, технічну документацію, технологію, «ноу-хау», у кого, на яких умовах та в який термін потрібно придбати, суму витрат на придбання;

в) організаційний план, що в ньому відображають організаційну структуру підприємства, можливості реструктуризації, аналізують управлінський та кадровий склад, фактичну кількість працівників та

пропозиції щодо її зменшення, можливості злиття, приєднання чи розукрупнення з урахуванням вимог антимонопольного законодавства;

г) фінансовий план, в якому треба подати прогноз обсягів випуску та реалізації продукції, баланс грошових надходжень та витрат, зведений баланс активів і пасивів (на початок та кінець поточного року), аналіз шляхів досягнення беззбитковості підприємства, оцінку потреб в інвестиціях, форми та джерела мобілізації фінансових ресурсів, графіки освоєння, окупності та повернення фінансових ресурсів (якщо їх було залучено на поворотній основі).

У другому розділі проекту санації деталізують очікувані результати виконання проекту, дають оцінку ефективності запропонованої форми оздоровлення, а також прогнозують можливий ризик та збитки. Основою для вибору тієї чи іншої форми санації є розрахунок її ефективності (E), яку можна визначити за такою формулою:

$E = \frac{\text{Прогнозований обсяг додаткового прибутку}}{\text{Розмір вкладень на проведення санації}}$

Розмір вкладень на проведення санації

Результати санації (хоча її переважною мірою спрямовано на подолання неплатоспроможності та відновлення фінансової стійкості) можна оцінити через додатковий прибуток підприємства (різницю між сумою прибутків після санації і розміром прибутків (чи збитків) до її проведення).

Вкладення в проведення санації розглядаються як інвестиції санатора в підприємство, що перебуває у фінансовій кризі, з метою одержання прибутку (в абсолютній чи відносній формі).

Мета санації вважається досягнутою, якщо з допомогою зовнішніх та внутрішніх фінансових джерел, проведення організаційних та виробничо-технічних удосконалень підприємство виходить з кризи (нормалізує виробничу діяльність та уникає оголошення банкрутом з наступною ліквідацією) і забезпечує свою прибутковість та конкурентоспроможність у довгостроковому періоді.

3.4. Облік і аналіз процесів ліквідації та санації на прикладі ПАТ «Львівська вугільна компанія»

ПАТ «Львівська вугільна компанія» зареєстроване 2008 року, юридичне місцезнаходження – с. Сілець (Сокальський район). Згідно з даними SMIDA на 1 квітня 2018 року, 37,6% акцій ПАТу належать державі, 22,7% – київському ТОВ «Вантажно-транспортне управління» (бенефіціар Денис Ігнат'єв).

Ще 23% володіє київське ТОВ «Іфорас» (Роман Зенов), 16,7% належать київському ТОВ «Асп трейд груп» (засновник «Сондім Холдінгс Лімітед», Південна Африка, бенефіціар Моніка Памела Ван Зил). «Львівська вугільна компанія» належить до сфери впливу Наталії Королевської, народного депутата від «Опозиційного блоку».

Львівська вугільна компанія володіє єдиною фабрикою з переробки продукції держпідприємств «Львіввугілля» і «Волиньвугілля». До складу компанії також входить єдина в Західній Україні центральна збагачувальна фабрика (ЦЗФ) – Червоноградська. Виробнича потужність ЦЗФ – 9,6 млн тонн вугілля на рік.

Акціонерами компанії є держава – 37,6% акцій, компанія Вантажно-транспортне управління – 22,8%, Інфорас – 23% і Асп Трейд Груп – 16,67%. 25 серпня 2015 року Господарський суд Львівської області порушив справу про банкрутство Львівської вугільної компанії за заявою кредитора – Альфа-Банку Україна. Причиною стали вимоги банку в розмірі 11,2 млн грн.

При цьому, загальна сума заборгованості компанії перед кредиторами становить 190,9 млн грн.

18 жовтня 2016 року Вищий Господарський суд України скасував рішення Господарського суду Львівської області про банкрутство та постанову Львівського апеляційного суду. Справу знову передали на розгляд до Господарського суду Львівської області, але в іншому складі, який 16

грудня 2016 року відновив справу про банкрутство Львівської вугільної компанії.

Аналіз банкрутства підприємства будується на даних, отриманих після того, як фінансова звітність була ретельно проаналізована. Саме ці методи застосовують як для оцінки ймовірності, так і в ході проведення даної процедури. Для того, щоб все це було проведено успішно вдаються до допомоги антикризового керуючого, в обов'язки якого входить повне ведення підприємства при процедурі банкрутства.

Процедуру банкрутства проводять для максимального задоволення вимог кредиторів і регулюючого органу.

Для аналізу банкрутства підприємства вдаються до аналізу наведених нижче показників:

1. Обсягу чистих активів підприємства. Цей показник характеризує той обсяг майна боржника, який можна виділити на погашення боргів перед кредиторами.

2. Відношення чистих активів до статутного капіталу.

3. Коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами. Нездатність платити борги у багатьох підприємств пов'язана саме з тим, що їх оборотні активи занадто малі.

4. Коефіцієнта фінансової стійкості підприємства. Він характеризує відношення тої питомої ваги майна організації, що знаходиться в розпорядженні до тої, що знаходиться на балансі.

5. Коефіцієнта банкрутства. Якщо величина власного капіталу відносно всього майна підприємства дуже мала, то значення цього коефіцієнта буде дуже високим.

6. Коефіцієнта ділової активності фірми.

Основні документи, що регулюють порядок ліквідації суб'єктів підприємницької діяльності:

- Цивільний кодекс України (далі – ЦК);
- Господарський кодекс України (далі – ГК);

- Закон України "Про господарські товариства" №1576-XII від 19.09.91р. (далі –Закон про госптовариства);

- Закон України "Про акціонерні товариства" №514-VI від 17.09.2008 р. (далі –Закон про АТ);

- Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань" №755-IV від 15.05.2000р.(далі – Закон про реєстрацію);

- Закон України "Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом" №2343-XII від 14.05.92 р (далі – Закон про банкрутство).

Аналізуючи фінансовий стан ПАТ “Львівська вугільна компанія”, використовується "Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств" та "Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій", затверджених Агентством з питань запобігання банкрутству підприємств, а також "Положення про порядок проведення санації державних підприємств" , затвердженим Постановою Кабінету міністрів України від 8 лютого 1994 р.

Аудит фінансової сфери передбачає:

- оцінку динаміки та структури валюти балансу;
- аудит власного капіталу;
- аудит позичкового капіталу та кредиторської заборгованості;
- оцінку ліквідності активів підприємства і його платоспроможності;
- аудит реальних та фінансових інвестицій;
- аналіз дебіторської заборгованості;
- аналіз Cash-Flow;
- оцінку ділової активності підприємства.

Факт неплатоспроможності організації і незадовільна структура її балансу служать основою для проведення детального аналізу представлених нею документів бухгалтерської звітності. Мета даного етапу аналізу – виявлення причин погіршення фінансового стану організації.

В якості перших сигналів настання банкрутства можна розглядати затримки з наданням фінансової звітності, так як вони, можливо, свідчать про роботу фінансових служб, а також різкі зміни в структурі балансу і звіту про прибутки і збитки.

Інформація, що міститься в балансі та в формах, що додаються до нього, не дозволяє зробити вичерпні висновки про характер і стійкість фінансової, господарської та інвестиційної діяльності організації; на її основі не завжди можна виявити і досліджувати галузеві особливості даної організації. Вона дає можливість лише оцінити динаміку зміни окремих показників фінансової діяльності, простежити основні напрямки зміни структури балансу.

Аналіз неплатоспроможних організацій проводять за наступною схемою:

1. Аналіз фінансових результатів діяльності неплатоспроможною організації. На цьому етапі проводять оцінку фінансових результатів діяльності організації та напрямків використання отриманого прибутку (ф.№2 «Звіт про фінансові результати»).

У тому випадку, якщо організація є збитковою, можна зробити висновок про відсутність джерела поповнення власних коштів, необхідних для ведення нормальної господарської діяльності. Якщо господарська діяльність організації супроводжувалася отриманням прибутку, необхідно оцінити пропорції, в яких прибуток спрямовується на платежі в бюджет, відрахування в резервні фонди, до фондів накопичення і споживання. Наявність значних відрахувань до фондів споживання можна розглядати як резерв власних коштів, необхідний для поповнення оборотних активів.

2. Аналіз фінансового стану неплатоспроможної організації.

На думку більшості фахівців, аналіз фінансового стану підприємства включає наступні пункти:

Оцінка майнового стану та структури капіталу:

- аналіз розміщення капіталу;

- аналіз джерел формування капіталу.

Оцінка ефективності та інтенсивності використання капіталу:

- аналіз рентабельності (прибутковості) капіталу;

- аналіз оборотності капіталу.

Оцінка фінансової стійкості і платоспроможності:

- аналіз фінансової стійкості;

- аналіз ліквідності та платоспроможності;

- оцінка кредитоспроможності та ризику банкрутства.

Найбільш доцільно починати аналіз фінансового стану з вивчення формування і розміщення капіталу підприємства, оцінки якості управління його активами і пасивами, визначення операційного та фінансового ризиків.

Після цього слід проаналізувати ефективність і інтенсивність використання капіталу, оцінити ділову активність підприємства і ризик втрати його діловій репутації.

Потім треба вивчити фінансову рівновагу між окремими розділами та підрозділами активу і пасиву балансу за функціональною ознакою і оцінити ступінь фінансової стійкості підприємства.

На наступному етапі аналізу вивчається ліквідність балансу (рівновага активів і пасивів за термінами використання), збалансованість грошових потоків і платоспроможність підприємства.

На закінчення проводиться узагальнююча оцінка фінансової стійкості підприємства та його платоспроможності, а також прогноз на майбутнє і оцінюється ймовірність банкрутства.

Зміст і послідовність процедур повністю залежать від мети аналізу та інформаційної бази. Спочатку аналітик дослідним шляхом повинен визначити пріоритетні напрямки дослідження, основні зони зосередження ризиків, а потім послідовність етапів. Цей порядок акцентів і пріоритетів може змінюватися в ході аналізу.

Аналіз фінансового стану підприємства ґрунтується головним чином на відносних показниках, тому що абсолютні показники балансу в умовах інфляції дуже важко привести у відповідний вигляд.

Відносні показники аналізованого підприємства можна порівнювати:

- з загальноприйнятими «нормами» для оцінки ступеня ризику і прогнозування можливості банкрутства;
- з аналогічними даними інших підприємств, що дозволяє виявити сильні і слабкі сторони підприємства і його можливості;
- з аналогічними даними за попередні роки для вивчення тенденцій поліпшення або погіршення фінансового стану підприємства.

3. Встановлення зв'язку неплатоспроможності організації із заборгованістю держави перед нею.

Ряд організацій виявляються неплатоспроможними у зв'язку із заборгованістю держави, тому в першу чергу здійснюється аналіз залежності неплатоспроможності організації від заборгованості держави перед нею по оплаті держзамовлення, розміщеного в організації.

Під заборгованістю держави перед організацією розуміються невиконані в строк зобов'язання. Результативність фінансового аналізу багато в чому залежить від організації і досконалості його інформаційної бази. Основні джерела інформації: бухгалтерський баланс (ф.№1), звіти про прибутки і збитки (ф.№2), про зміни капіталу (ф.№3), про рух грошових коштів (ф.№4), додаток до балансу (ф.№5), і інші форми звітності, дані первинного й аналітичного бухгалтерського обліку, які розшифровують і деталізують окремі статті балансу.

Аналіз балансу, який є першим етапом оцінки фінансового стану підприємства, не повинен проводитися у відриві від показників форми №2 «Звіт про фінансові результати», тому що стан багатьох статей балансу залежить від рівня прибутковості підприємства, а також від обсягу діяльності. Так, наявність прибутку або збитків безпосередньо впливає на суму власного капіталу. Що стосується обсягу діяльності (тобто виробництва

і реалізації продукції), то аналіз динаміки оборотних активів та поточних зобов'язань без урахування цього чинника взагалі не має сенсу. Це обумовлено тісним взаємозв'язком відповідних статей балансу з рівнем ділової активності підприємства. Якщо рівень ділової активності зміниться, а інші чинники, що впливають на стан оборотних активів і поточних зобов'язань, залишаться незмінними, то оборотні активи і поточні зобов'язання будуть змінюватися темпами, аналогічними темпам зміни обсягів виробництва і реалізації продукції. Тому на першому етапі аналізу балансу робиться зіставлення рівня ділової активності з темпами зміни оборотних активів і поточних зобов'язань, також встановлюється вплив цього фактора, а далі виконується аналіз впливу інших факторів.

Таблиця 4.1

Основні емітенти ПАТ “Львівська вугільна компанія” станом на 12.2016 року

Найменування	Код за ЄДРПОУ	К-ть акцій (штук)	Від загальної к-ті (у %)	Кількість за видами акцій			
				Прості іменні	Прості на пред.	Превілейов. іменні	Привілей. на пред.
ТзОВ «Іфорас»	36561549	281161200	23.00	281161200	0	0	0
Рег. Відділення Фонду дежр. майна України по Львівській обл.	20823070	459357600	37.57	459357600	0	0	0
ТзОВ «Вантажно-транспортне управління»	36735800	278170869	22.76	278170869	0	0	0
ТОВ «АСП Трейд груп»	36736708	203740331	16.66	203740331	0	0	0
-	-	К-ть акцій (штук)	Від загальної к-ті (у %)	К-ть за видами акцій			
				Прості іменні	Прості на пред.	Превілейов. Іменні	Привілей. На пред.
Усього:		1222440000	100	1222440000	0	0	0

Розглянемо алгоритм аналізу основних статей балансу. З метою зниження трудомісткості аналітичних розрахунків баланс підприємства агрегує шляхом об'єднання близьких за економічним змістом статей. Ступінь агрегування або деталізації статей балансу визначається аналітиком в залежності від цілей проведеного аналізу.

На підставі вищезазначених факторів, можна зауважити, що облік фінансових засобів підприємства визначається наступним чином. В таблицях, що наводяться нижче знаходяться дані стосовно фінансової платоспроможності підприємства.

Таблиця 4.2

Заборгованість ПАТ “Львівська вугільна компанія” станом на 12.2016 року

Стаття	Код рядка	Зареєстрований капітал	Капітал у дооцінках	Додатковий капітал	Резервний капітал	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Неоплачений капітал	Вилучений капітал	всього
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Залишок на початок року	4000	305610	0	4781	3	-317555	0	0	-7161
Коригування: зміна ОП	4005	0	0	0	0	0	0	0	0
Виправлення помилок	4010	0	0	0	0	0	0	0	0
Інші зміни	4090	0	0	0	0	0	0	0	0
Скоригований залишок на початок року	4095	305610	0	4781	3	-317555	0	0	-7161
Чистий прибуток (збиток) за звітний період	4100	0	0	0	0	-5928	0	0	-5928
Інший сукупний дохід за звітний період	4110	0	0	0	0	0	0	0	0

Система показників, що характеризують фінансові результати діяльності підприємства, включає валовий прибуток, прибуток від продажу товарів, позареалізаційні, операційні та надзвичайні доходи і витрати.

Валовий прибуток визначається як різниця між виручкою (нетто) від продажу товарів, продукції, робіт, послуг і собівартістю проданих товарів, продукції, робіт, послуг. Валовий прибуток за мінусом комерційних і управлінських витрат становить прибуток (збиток) від продажів.

Огляд прибутків ПАТ “Львівська вугільна компанія” станом на 12.2016 року

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400	0	0
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405	0	0
Накопичені курсові різниці	2410	0	0
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415	0	0
Інший сукупний дохід	2445	0	0
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0	0
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455	0	0
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0	0
Сукупний дохід (сума рядків 2350,2355 і 2460)	2465	-5928	-35979

Прибуток (збиток) до оподаткування формується з урахуванням прибутку (збитку) від продажів, операційних доходів (+) та витрат (-), позареалізаційних доходів (+) та витрат (-).

До операційних доходів і витрат належать відсотки до отримання, відсотки до сплати, доходи від участі в інших організаціях, інші операційні доходи і інші операційні витрати. До складу інших операційних доходів (витрат) включаються дані по операціях, пов'язані з рухом майна організації (основних засобів, запасів тощо).

До складу інших позареалізаційних доходів (витрат) належать кредиторська і дебіторська заборгованість, щодо якої термін позовної давності минув; присуджені або визнані боржником (підприємством) штрафи, пені, неустойки; прибуток (збитки) минулих років, виявлений у звітному році; зарахування на баланс майна, що опинилося в надлишку за результатами інвентаризації і т.д.

Прибуток (збиток) до оподаткування за вирахуванням податку на прибуток та інших аналогічних обов'язкових платежів становить прибуток (збиток) від звичайної діяльності.

Чистий прибуток (нерозподілений прибуток (збиток) звітного періоду) знаходиться як сума прибутку (збитку) від звичайної діяльності та надзвичайних доходів за вирахуванням надзвичайних витрат.

Аналіз прибутку до оподаткування починають з дослідження його динаміки, як по загальній сумі, так і в розмірі його складових елементів – горизонтальний аналіз. Потім проводять вертикальний аналіз, який виявляє структурні зміни в складі прибутку.

Варіантом горизонтального аналізу є аналіз тенденцій розвитку (трендовий аналіз), при якому кожна позиція звітності порівнюється з рядом попередніх періодів.

Слід зауважити, що ПАТ “Львівська вугільна компанія” отримала рішення Господарського суду про судову санацію, яка буде здійснена на протязі 12 місяців з дня прийняття рішення про дану процедуру. За клопотанням комітету кредиторів, або керуючого санацією, або інвесторів, цей термін може бути продовжений ще до шести місяців або скорочено.

Комітет кредиторів приймає рішення про погодження кандидатури керуючого санацією, вибір інвестора (інвесторів), схвалення плану санації боржника.

Кандидатури керуючого санацією та інвестора (інвесторів) можуть бути запропоновані комітету кредиторів будь-яким із кредиторів, представником органу, уповноваженого управляти майном боржника. Керуючим санацією може бути запропоновано особу, яка виконувала повноваження розпорядника майна, або керівник підприємства, якщо на це є згода комітету кредиторів та (або) інвесторів.

Одночасно з винесенням ухвали про санацію господарський суд своєю ухвалою призначає керуючого санацією за наявності у нього ліцензії, крім випадків, передбачених цим Законом.

Постанова про призначення керуючого санацією може бути перевірена в порядку нагляду.

З дня винесення ухвали про санацію:

- припиняються повноваження керівника підприємства-боржника, управління даним підприємством переходить до керуючого санацією, якщо інше не передбачено цим Законом;

- припиняються повноваження органів управління юридичної особи. Органи управління підприємства протягом трьох днів з дня прийняття рішення про санацію та призначення керуючого санацією зобов'язані забезпечити передачу керуючому санацією бухгалтерської та іншої документації підприємства-боржника, печаток і штампів, матеріальних та інших цінностей;

- арешт на майно та інші обмеження для підприємства щодо розпорядження його майном можуть бути накладені лише в межах процедури санації.

- Після закінчення або дострокового припинення процедури санації неустойка (штрафи, пеня), а також суми завданих збитків, які боржник зобов'язаний заплатити кредиторам за грошовими зобов'язаннями та зобов'язаннями щодо сплати податків і обов'язкових платежів, можуть бути заявлені до оплати в розмірах, які були на день прийняття рішення про санацію, з урахуванням положень мирової угоди щодо відстрочення та (або) розстрочки, прощення боргів.

Керуючий санацією має право:

- самостійно розпоряджатися майном боржника з урахуванням обмежень, передбачених законом;

- відмовлятися від виконання договорів боржника у випадках, передбачених цим законом.

- Керуючий санацією зобов'язаний:

- прийняти в господарське відання майно боржника та організувати проведення його інвентаризації;

- відкрити спеціальний рахунок для проведення санації та розрахунків з кредиторами;

- розробити та подати на затвердження комітету кредиторів план санації боржника, погоджений з боржником та органом, уповноваженим управляти майном боржника;

- організувати ведення бухгалтерського і статистичного обліку та фінансової звітності;

- здійснювати заходи щодо стягнення дебіторської заборгованості перед боржником;

- розглядати вимоги кредиторів щодо зобов'язань боржника, які виникли після порушення справи про банкрутство в процедурі розпорядження майном боржника та санації;

- заявляти в установленому порядку заперечення щодо заявлених до боржника вимог кредиторів;

- звітувати перед комітетом кредиторів щодо послідовної реалізації плану санації.

Протягом трьох місяців з дня винесення ухвали про санацію боржника керуючий санацією зобов'язаний подати комітету кредиторів для схвалення план санації боржника.

План санації повинен містити заходи щодо відновлення платоспроможності підприємства, умови участі інвесторів, за їх наявності, у повному або частковому задоволенні вимог кредиторів, зокрема шляхом переведення боргу (частини боргу) на інвестора, строк та черговість виплати боржником або інвестором боргу кредиторам та умови відповідальності інвестора за невиконання взятих згідно з планом санації зобов'язань.

План санації повинен передбачати термін відновлення платоспроможності боржника. Платоспроможність вважається відновленою за відсутності ознак банкрутства.

У разі наявності інвесторів план санації розробляється та узгоджується з участю інвесторів.

Заходами щодо відновлення платоспроможності підприємства-боржника, які включаються в план санації, можуть бути:

- реструктуризація підприємства;
- реперофільювання виробництва;
- закриття нерентабельних виробництв;
- відстрочка та (або) розстрочка платежів або прощення (списання) частини боргів, про що свідчить мирову угоду;
- ліквідація дебіторської заборгованості;
- продаж частини майна боржника;
- зобов'язання інвестора про погашення боргу (частини боргу) організації, зокрема шляхом переведення на нього боргу (частини боргу).

Таким чином, можемо зазначити, що наступний огляд фінансової складової підприємства є одним із заходів поліпшення роботи ПАТ «Львівська вугільна компанія».

Таблиця 4.4

**Надходження засобів до рахунку ПАТ “Львівська вугільна компанія”
станом на 12.2016 рік**

Стаття	Код рядка	За звітний період	За аналогічний період попереднього року
1	2	3	4
Рух коштів у результаті операційної діяльності			
Надходження від: Реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3000	176740	88838
Повернення податків і зборів	3005	0	0
У тому числі ПДВ	3006	0	0
Цільового фінансування	3010	0	426
Надходження від надходження субсидій, дотацій	3011	0	0
Надходження авансів від покупців і замовників	3015	0	0
Надходження від повернення авансів	3020	0	0
Надходження від відсотків за залишками коштів на поточних рахунках	3025	22	0
Надходження від боржників неустойки	3035	0	0
Надходження від операційної оренди	3040	0	0
Надходження від отримання роялті, авторських винагород	3045	0	0
Надходження від	3050	0	0

страхових премій			
Надходження фінансових установ від повернення позик	3055	0	0
Інші надходження	3095	3930	4313
Витрачання на оплату : товарів, робіт, послуг	3100	(108388)	(33408)
Праці	3105	(38651)	(33579)
Відрахувань на соціальні заходи	3110	(13723)	(17349)
Зобов'язань з податків і зборів	3115	(9268)	(7104)
Витрачання на оплату зобов'язань з податку на прибуток	3116	(0)	(0)
Витрачання на оплату зобов'язань з ПДВ	3117	(375)	(502)
Витрачання на оплату зобов'язань з інших податків і зборів	3118	(8893)	(6602)
Витрачання на оплату авансів	3135	(0)	(0)
Витрачання на оплату повернення авансів	3140	(0)	(0)

Якщо величина активів підприємства дуже багато разів протягом року оберталася в прибуток, то значення цього коефіцієнта буде відповідно більшим.

Таблиця 4.5

Огляд прибутку ПАТ “Львівська вугільна компанія” станом на 12.2016 рік

Стаття	Код рядка	За звітний період	За звітний період попереднього року
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	154849	61091
Чисті зароблені страхові премії	2010	0	0
Премії підписані, валова сума	2011	0	0
Премії, передані у перестраховання	2012	0	0
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013	0	0
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014	0	0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	(155868)	(103872)
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070	(0)	(0)

Валовий: прибуток	2090	0	0
збиток	2095	(1019)	(42781)
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105	0	0
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110	0	0
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111	0	0
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112	0	0
Інші операційні доходи	2120	18866	28380
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121	0	0
Дохід від первісного визнання біологічних активів і с/г продукції	2122	0	0
Адміністративні витрати	2130	(7058)	(6349)
Витрати на збут	2150	(3648)	(1137)
Інші операційні витрати	2180	(17009)	(13002)
Витрати від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181	(0)	(0)
Витрати від первісного визнання біологічних активів і с/г продукції	2182	(0)	(0)

Банкрутство (фінансовий крах, руйнування) – це визнана арбітражним судом або оголошена боржником його нездатність у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями та щодо сплати інших обов'язкових платежів.

Для діагностики ймовірності банкрутства використовується кілька методів, заснованих на застосуванні:

- аналізу великої системи критеріїв та ознак;
- обмеженого кола показників;
- інтегральних показників, розрахованих за допомогою:
- скорингових моделей;
- багатовимірного рейтингового аналізу;
- мультиплікативного дискримінантного аналізу.

У зарубіжних країнах для оцінки ризику банкрутства і кредитоспроможності підприємств широко використовуються факторні моделі відомих західних економістів Альтмана, Лиса, Таффлера, Тішоу і ін., Розроблені за допомогою багатомірного дискримінантного аналізу.

Слід зазначити, що до винесення рішення щодо запровадження процедури санації ПАТ “Львівська вугільна компанія”, огляд фінансового стану юридичної особи ставав підставою для визнання цього підприємства банкрутом. З одного боку, ліквідація підприємств через банкрутство (примусова ліквідація) – найбільш оптимальний варіант для ліквідації підприємства з боргами або для підприємств, що мають значні ризики фінансових санкцій, у разі проведення аудиту податкової інспекції та фондів. Банкрутство підприємства може бути використано для реструктуризації активів, а також для захисту від кредиторів. На період проведення банкрутства може статися зміна засновника і директора.

Як правило, ліквідація через банкрутство юридичних осіб здійснюється в разі визнання господарським судом неможливості боржника відновити платоспроможність і задовольнити визнані судом вимоги кредиторів, крім як шляхом ліквідації. Процедура ліквідації відбувається тільки після того, як банкрутство підприємства визнає суд. Права керівника в цьому випадку переходять до ліквідатора, який призначається судом (ліквідатором може бути і арбітражний керуючий).

«Мінуси» ліквідації через банкрутство: процедура займає тривалий період (встановлений максимальний термін процедури ліквідації в 12 місяців, який може бути продовжений один раз на термін до 6 місяців), передбачає наявність повної перевірки господарської діяльності суб'єкта і висока за вартістю. Однак, варто відзначити наявність і переваги такої ліквідації - це відсутність юридичних наслідків після завершення ліквідаційної процедури.

Постанова про визнання боржника-юридичної особи банкрутом і відкриття ліквідаційної процедури здійснюється відповідно до розд. III стт. 22 - 32 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або

визнання його банкрутом» від 14.05.1992 р № 2343-ХІІ з доповненнями на 06.05.2012 р, що вступають в силу з 18.01.2013 р

На будь-якій стадії провадження у справі про банкрутство може бути укладена мирова угода (розділ IV ЗУ «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»). Під мировою угодою у справі про банкрутство розуміється домовленість між боржником і кредиторами стосовно відстрочки та (або) розстрочки, а також прощення (списання) кредиторами боргів боржника, яка оформляється угодою сторін. Визнання банкрутом суб'єкта підприємницької діяльності СПД / ФОП здійснюється згідно з розд. VI стт. 47 - 49 цього ж закону. Втім, як видно з рішення суду, погодження на процедуру санації є найбільш оптимальним рішенням для ПАТ «Львівська вугільна компанія».

Від 2 серпня 2018 року ПАТ «Львівська вугільна компанія» проходить процедуру санації відповідно до судової ухвали. За рішення Господарського суду Львівської області, загальна сума кредиторської заборгованості компанії складає 191 млн. гривень. На додаток до цього, суд постановив, що всі кредитори мали право подати заяви на задоволення вимог протягом одного місяця. Слід зауважити, що розгляд справи щодо затвердження процедури санації відбувався з 25 серпня 2015 року. За провадженням №914/2441/15 суд визнав наявність безспірних вимог кредитора Альфа Банку у розмірі 11,2 млн. грн.

Перед тим як здійснити огляд фінансової реструктуризації боргів підприємства слід зауважити, що прийняття нового Закону України щодо надання державної допомоги підприємствам з метою здійснення оздоровлення компанії стає позитивним чинником для ПАТ «Львівська вугільна компанія».

Верховна Рада затвердила закон про фінансову реструктуризацію (№3555), яким буде запроваджено механізм добровільної фінансової реструктуризації підприємств-боржників з метою врегулювання ситуації з проблемними кредитами і відновлення кредитування економіки банками.

Законопроект №3555 розроблений Міністерством фінансів спільно з Національним банком України (НБУ), Незалежною асоціацією банків України, Європейським банком реконструкції та розвитку, Світового банку і є структурним маяком в програмі співпраці України з Міжнародним валютним фондом (МВФ).

"Законопроект є важливим інструментом врегулювання ситуації з проблемними кредитами банків, допоможе оздоровити банківську систему, сприяти відновленню платоспроможності підприємств і збереження робочих місць. У результаті банки зможуть зменшити кількість проблемних кредитів і спрямувати кошти на кредитування економіки", - прокоментували суть законопроекту на сторінці Мінфіну в мережі Facebook.

Як повідомлялося, за оцінкою Мінфіну нежиттєздатні підприємства не зможуть скористатися цим законом, пов'язані особи підприємства-боржника будуть позбавлені можливості впливу на процес фінансової реструктуризації.

Процедура фінансової реструктуризації передбачає: перегляд термінів погашення, перегляд розміру процентних ставок, надання нового фінансування боржника, прощення частини боргу.

"Законом передбачаються умови для надання податкових стимулів для підприємств-боржників, які вже визначені Податковим кодексом України, зокрема у вигляді звільнення від податкових зобов'язань з податку на прибуток підприємств, що виникають у зв'язку з прощенням кредиторами частини боргу, у вигляді списання органами ДФС частини податкового боргу, пропорційно частині прощеної іншими кредиторами за затвердженим планом реструктуризації", – зазначається на веб-сайті Мінфіну.

При цьому підкреслено, що закон про фінансову реструктуризацію має обмежений час дії: три роки з дати набрання ним чинності. Такий термін дозволить оцінити успішність проведення процедури фінансової реструктуризації в Україні та порівняти результати з досвідом інших країн. У разі отримання позитивних результатів термін дії закону може бути продовжений.

Говорячи про діяльність ПАТ «Львівська вугільна компанія» з впевненістю можна зауважити, що санація підприємства проводиться через відповідність до одного з наступних випадків:

а) до порушення кредиторами справи про банкрутство, якщо підприємство в спробі виходу з кризового стану вдається до допомоги санаторів за своєю ініціативою або така санація ініціюється кредиторами чи інвесторами;

б) якщо саме підприємство, звернувшись до господарського суду із заявою про своє банкрутство, одночасно пропонує свої умови;

в) якщо рішення про проведення санації виносить господарський суд по пропозиціях, які надійшли від бажаючих порушити контрактні зобов'язання, інші істотні умови за борговими зобов'язаннями, що призводить до зменшення (погашення) поточних вимог кредиторів.

Внаслідок прийняття рішення про санацію підприємства, на сьогодні ПАТ «Львівська вугільна компанія» буде проводити аналіз складу заборгованості підприємства. Такий аналіз проводиться з метою ідентифікації обсягів заборгованості підприємства за окремими її видами.

У двох останніх випадках санація здійснюється в процесі провадження справи про банкрутство підприємства за умови згоди зборів кредиторів з термінами виконання їх вимог і на повернення боргу.

Найбільш широкий діапазон форм має санація, що ініціюється самим підприємством. В цьому випадку вона носить попереджуючий характер, повністю погоджується з цілями і інтересами підприємства, підпорядкована завданням його антикризового управління і поєднується з здійснюваними заходами внутрішньої фінансової стабілізації.

Санація підприємства може здійснюватися за багатьма напрямками, охоплюючи всі сторони його господарської діяльності. Та частина санаційних заходів, яка покликана забезпечити фінансову стабілізацію підприємства в процесі його кризового стану, виділяється в особливий блок, який характеризується як «фінансова санація».

Зважаючи на той факт, що рішення щодо фінансового оздоровлення ПАТ «Львівська вугільна компанія» було прийнято протягом останніх декількох місяців, на сьогодні перед керівництвом компанії постає питання щодо складання плану санації.

Кінцевою метою діяльності ПАТ «Львівська вугільна компанія» на етапі санації є відновлення платоспроможності підприємства. Для досягнення зазначеної мети планується організувати ефективну виробничо-господарську діяльність з операційної, інвестиційної та фінансової діяльності.

Основний напрямок в діяльності підприємства на період санації – це нарощування обсягів будівельно-монтажних робіт і забезпечення прибуткової діяльності відповідно до фінансового плану.

У зв'язку з багатопрофільною структурою підприємства виробнича програма на формується тільки в вартісному вираженні.

Слід зазначити, що здійснення фінансового оздоровлення підприємства відповідає планам держави через ряд причин. ПАТ «Львівська вугільна компанія» – підприємство, яке дозволяє збагачувати вугілля марки «Г», що видобувається державними шахтами Західного регіону. Більшість акцій підприємства належить приватному інвестору, менша частина – державі.

Зупинка роботи підприємства наприкінці минулого року спричинила проблеми з реалізацією вугілля, яке добувають шахтарі Львівсько-Волинського регіону. Без збагачення вугілля з державних вугледобувних підприємств ДП «Львіввугілля» та «Волиньвугілля» неможливий збут на теплоелектростанції, а відтак – немає коштів для виплати заробітної платні гірникам. Адже в бюджеті 2015 та 2016 року не передбачалося надання вугледобувним підприємствам прямих дотацій, які би покривали різницю між ціною вугілля та собівартістю. Саме тому політика Міністерства енергетики та вугільної промисловості сьогодні відносно ПАТ «Львівська вугільна компанія» базується на необхідності виведення всіх вугледобувних підприємств на беззбиткову діяльність. Таким чином, ПАТ «Львівська

вугільна компанія” має запровадити всі складові з процесу санації з метою зміни діяльності підприємства на більш ефективну та конкурентну.

Враховуючи дану фінансову ситуацію підприємства, можна дійти висновку, що через економічну та соціальну важливість роботи підприємства, зміна діяльності ПАТ “Львівська вугільна компанія” повинна відбуватися через вдосконалення інституту санації збанкрутілих товариств. В цьому випадку, приклад ПАТ “Львівська вугільна компанія” може слугувати передумовою для запровадження нових механізмів фінансового покращення соціально важливих підприємств аби усунути вимоги конкурсних кредиторів до розпродажу майна по частинах.

Висновки до розділу 3

Санація – це комплекс послідовних взаємозв’язаних заходів фінансово-економічного, виробничо-технічного, організаційного, соціального характеру, спрямованих на виведення суб’єкта господарювання з кризи і відновлення або досягнення ним прибутковості та конкурентоспроможності.

З-поміж багатьох різних заходів, які сприяють відновленню платоспроможності й підтримувannya ефективної господарської діяльності підприємства, можна рекомендувати, зокрема, такі: зміна складу керівників підприємства та стилю управління; інвентаризація активів підприємства; оптимізація дебіторської заборгованості, зниження витрат на виробництво; продаж дочірніх фірм і часток у капіталі інших підприємств; продаж незавершеного будівництва; обґрунтування необхідної чисельності персоналу; продаж зайвого устаткування, матеріалів і залишків готової продукції; реструктуризація боргів перетворенням короткострокової заборгованості в довгострокові позики або іпотеки; запровадження прогресивної технології, механізації та автоматизації виробництва;

удосконалення організації праці; проведення капітального ремонту, модернізації основних фондів, заміни застарілого устаткування.

Фінансову допомогу можуть здійснити три групи підприємств: партнери за кооперованими зв'язками; підприємства (холдинги), які володіють контрольним пакетом акцій неплатоспроможного підприємства; кредитори, які впевнені в позитивних наслідках фінансового оздоровлення неплатоспроможного підприємства.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

За результатами проведеного нами дослідження проблеми банкрутства і санації підприємства можна зробити наступні висновки і дати пропозиції.

Ліквідацію підприємств можна умовно підрозділити на добровільну і примусову. Добровільна ліквідація здійснюється за рішенням власника або інших осіб (засновників, учасників) суб'єкта господарювання або уповноваженого засновницькими документами. Примусова ліквідація здійснюється за рішенням суду. До примусової ліквідації відноситься і ліквідація підприємства унаслідок визнання його банкрутом.

Підприємство вважається ліквідованим з моменту виключення його з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України.

Унормування процедури ліквідації підприємства сприяє однаковому застосуванню законодавства, унеможливорює порушення прав кредиторів підприємств.

За змістом чинного законодавства реорганізація являє собою специфічний спосіб припинення діючих й утворення нових юридичних осіб (крім випадків реорганізації у формах приєднання й виділення), що тягне перехід прав й обов'язків від юридичних осіб, що раніше діяли, до знову виниклих.

Банкрутство – це визнана арбітражним судом нездатність боржника в повному обсязі задовольняти вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями і виконувати обов'язки зі сплати інших обов'язкових платежів. Основною ознакою банкрутства є нездатність підприємства забезпечити виконання вимог кредиторів протягом трьох місяців із дня настання терміну платежу. Після закінчення цього терміну кредитори дістають право на звертання в арбітражний суд про визнання підприємства-боржника банкрутом. Банкрутство зумовлене самою сутністю ринкових відносин, пов'язаних із невизначеністю досягнення кінцевих результатів і ризиком втрат.

Припинення діяльності підприємств здійснюється двома способами: добровільним та примусовим

Підставами для примусового припинення діяльності суб'єкта господарювання можуть бути порушення законодавства як при створенні, так і під час його господарської діяльності, а також визнання підприємства банкрутом.

Аналізуючи фінансово-бухгалтерську звітність ПАТ „Львівська вугільна компанія”, а саме звіти про фінансові результати виробничо-збутової діяльності підприємства за останні квартали стало зрозумілим, що збитковим підприємство було лише у IV кварталі 2016 року, тобто загроза банкрутства виникла лише у даний період часу. Своєрідною основою формування неплатоспроможності підприємства може бути структура його фінансових ресурсів, якщо в них більшу питому вагу займає позиковий капітал, а не власний. Узагальнюючи вище розглянуте стосовно фінансових ресурсів ПАТ „Львівська вугільна компанія”, можна підсумувати, що їх структура бажає кращого, оскільки дуже велика частка позикового капіталу та мала власного. При виявленні незадовільного фінансового стану підприємства протягом тривалого періоду воно вважається неплатоспроможним і може бути оголошено банкрутом.

Отже, аналіз ліквідності ПАТ „Львівська вугільна компанія” показав, що дане підприємство є неліквідним. Бажаним рекомендованим значенням жоден коефіцієнт ліквідності не відповідає. Однак по загальному коефіцієнту ліквідності спостерігається тенденція зростання що є незначним, але позитивним зрушенням.

Для запобігання банкрутству підприємств потрібно проводити аналіз діяльності підприємства систематично та регулярно. Отже, з метою своєчасного виявлення та попередження негативних тенденцій в процесі господарювання підприємства та попередженню його банкрутства необхідно систематично проводити комплексний економічний аналіз його діяльності на основі форм фінансової звітності, а також розробити систему заходів по попередженню правопорушень та зловживань з метою запобігання розкраданню та приховуванню майна підприємства, в результаті визнання

його банкрутом. Підприємству ПАТ „Львівська вугільна компанія” варто систематично та регулярно аналізувати усі свої фінансово-господарські показники та шукати шляхи їх покращення. Вивчати ситуацію господарювання глибоко, а у разі потреби проводити лише реорганізацію або санацію, щоб не доводилось втілювати ліквідацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атамас П.Й. Основи обліку в бюджетних організаціях: Навчальний посібник. Центр навчальної літератури, 2003. – 284 с.
2. Бариніна-Закірова М.В. Відстеження ризикових операцій – головна «фішка» фінансового аудиту// Фінансовий контроль №1(30) 2006.
3. Бугаєнко В.Г. Діяльність бюджетної установи як об'єкта державного фінансового аудиту / В.Г. Бугаєнко // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 7 (109). – С. 230 - 236.
4. Бутинець Т.А. Внутрішній контроль: сутність та зміст / Т.А. Бутинець // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – 2008. – № 2 (44). – С. 31- 42
5. Бухгалтерський облік і звітність установ та організацій державного сектору в Україні: напрями та перспективи розвитку / Т.І. Єфіменко, С.О. Левицька, Л.Г.Ловінська та ін. – К. : НДФІ, 2007. – 549 с.
6. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 р. № 2456-VI
7. Васильківський В. Фінінспектор на порозі: що потрібно знати про ревізію / В.Васильківський, О. Пасічник // Все про бухгалтерський облік. – 2014. – №27. – С. 43 - 44.
8. Виговська Н.В. Організація внутрішнього контролю та методологія запровадження: монографія. – К.: Поро, 2011. – 176 с.
9. Виговська Н.Г. Модель системи державного фінансового контролю земельних відносин України / Н.Г. Виговська, О.Л. Стеблянко // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки. – 2014. – №4 (70). – С. 137 - 147.
10. Винниченко Н.В. Сучасний стан розвитку державного внутрішнього фінансового контролю в Україні / Н.В. Винниченко, Н.В. Шевченко // Проблеми підвищення ефективності інфраструктури: збірник наукових праць. – Вип. 28. – Київ: НАУ, 2010. – С. 26 - 29.
11. Гевлич Л. Комп'ютеризація обліку бюджетних установ та напрями його удосконалення / Л. Гевлич, М. Гавриленко. – Режим доступу: http://conftiapv.at.ua/publ/konf_15_16_bereznja_2012_r

12. Гетманець О.П. Колізії та прогалини бюджетного законодавства щодо контрольних повноважень органів державної контрольно-ревізійної служби України / О.П. Гетманець // Право і безпека. – 2010. – №3(35). – С. 216 – 220.
13. Гончар Л.В. Організація аналізу бюджетних установ / Л.В. Гончар // Вісник Житомирського державного технічного університету.– 2010. – № 33.– С. 59.
14. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV
15. Гулько В.В. Модернізація державного фінансового контролю в Україні відповідно до європейської практики / В.В. Гулько // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 1 (115). – С. 199 – 204
16. Даценко Г.В. Внутрішній та зовнішній фінансовий контроль виконання кошторису бюджетної установи. – Режим доступу: http://mev.khnu.km.ua/load/2013/9_mekhanizmi_pidvishhennja_ta_realizaciji_ekonomichnogo_potencialu_pidpriemstv/39-1-0-224
17. Даценко Г.В. Фінансовий контроль за виконанням кошторису бюджетних установ, визначення основних етапів / Г.В. Даценко, Т.В. Поліхун // Вісник Чернівецького торговельно – економічного інституту. Економічні науки. – 2014. – Вип. I (53). – С. 312 – 318.
18. Дем'янишен В. Бюджетне фінансування та його особливості в сучасних умовах / В. Дем'янишен // Світ фінансів. – 2007. – Вип. 2 (11). – С. 34 – 49.
19. Дементьев Д.В. Государственный финансовый контроль: оценка эффективности и направления развития: автореф. дис. ... канд. экон. наук / Д.В. Дементьев. – Новосибирск, 2004. – 27 с.
20. Денисюк О. М. Аудит державних фінансів: навч. посіб. / О.М. Денисюк, О.О.Разборська. – Вінниця: ВТЕІ КНТЕУ, 2012. – 488 с.
21. Державний фінансовий аудит: методологія і організація: монографія / [Є.В. Мних, М.О. Никонович, Н.С. Барабаш та ін.]; за ред. Є.В. Мниха. – К.: Київ.нац. торг.-екон. ун-т., 2009. – 319 с.
22. Державний фінансовий контроль: ревізія і аудит / П.К. Германчук та ін. – К.: АВТ, 2004. – 424 с.

23. Дікань Л.В. Державний аудит: навч. посіб. / Л.В. Дікань, Ю.О. Голуб, Н.В.Синюгіна. – К.: Знання, 2011. – 503 с.
24. Дікань Л.В. Організація внутрішнього контролю в бюджетній установі: прикладний аспект питання / Л.В. Дікань, Є.В. Дейнеко // БізнесІнформ. – 2013. – №10. – С. 296 - 301.
25. Довбня В.Д. Внутрішній контроль: реалії часу: монографія / В.Д. Довбня. – Донецьк: УкрДон. – 2011. – 187 с.
26. Доклад о человеческом развитии 2013. – Режим доступу: http://hdr.undp.org/en/media/HDR_2013_RU.pdf
27. Дорошенко О.О. Контроль господарської діяльності бюджетних установ в умовах модернізації державних фінансів України: монографія. – Рівне: НУВГП, 2012. – 294 с.
28. Дугіна С.І. Маркетингова цінова політика: навч. посіб. / С.І. Дугіна. – К.:КНЕУ, 2005. – 393 с.
29. Єгарміна В. Внутрішній контроль: сучасність та перспективи / В. Єрмагіна // Вісник податкової служби України. – 2009. – №21. – С. 62 - 65.
30. Єпіфанов А.О. Бюджет України: монографія / А.О. Єпіфанов, І.І. Д'яконова, І.В. Сало. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. – 187 с.
31. Єрмійчук Н.І. Практика проведення державного фінансового аудиту в Україні/ Н.І. Єрмійчук // Наука й економіка. – 2014. – №3 (35). – С. 11 - 17.
32. Єршова Н.Ю. Методичні підходи до аналізу виконання кошторису видатків бюджетними установами / Н.Ю. Єршова, Ю. Стребкова. – Режим доступу: <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/conferences/2014.pdf>
33. Жирна Ж.А. Необхідність побудови системи державного аудиту в Україні / Ж.А. Жирна // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»: Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. – 2010. – Випуск 7 (25). – Ч. 4. – С. 207 - 219.
34. Загородній А.Г. Фінансовий словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк, Т.С.Смовженко. – 2-ге видання, виправлене та доповнене. – Львів: Видавництво«Центр Європи», 1997. – 576 с.

35. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній, Г.Л. Вознюк. – Львів: Видавництво національного університету «Львівська політехніка», 2005. – 714 с.
36. Звіт про результати діяльності Держфінінспекції та її територіальних органів. Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/122302>
37. Іванова І. Державний фінансовий контроль: Парадигми розвитку: монографія/ І. Іванова. – К.: Академвидав, 2010. – 168 с.
38. Іващенко Л.А. Розвиток державного фінансового контролю в умовах ринкової економіки: автореф. дис.... канд. екон. наук: 08.04.01 / Л.А. Іващенко. – Д., 2005. – 21 с
39. Калінкін Д.В. Внутрішній аудит бюджетних установ (порівняльний аспект із державним фінансовим аудитом) / Д.В. Калінкін // Економіка: реалії часу. – 2013. – №3(8). – С. 91 - 96.
40. Каменська Т.О. Внутрішній аудит. Сучасний погляд: монографія. – К.:Інформ.-аналіт. агентство, 2010. – 499 с.
41. Карпунь І.Н. Антикризові заходи на підприємстві: управління, стратегія, цілі та завдання: монографія/ І.Н. Карпунь. – Львів: Магнолія-2006, 2008. – 440 с.
42. Ковальчук С. Т. Внутрішній контроль: роздуми щодо сутності / С.Т. Ковальчук // Вісник ЧДТУ. – 2012. – № 1 (32). – С. 11 - 17
43. Ковтун Н.В. Удосконалення системи обліку та контролю в бюджетних установах за результатами аналізу виконання кошторису (на прикладі Інституту технічної теплофізики Національної академії наук України) / Н.В.Ковтун, Я.А. Шнуренко // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 5 (15). – С. 96 - 102.
44. Козачок І.А. Економічна сутність та джерела формування фінансових ресурсів підприємства / І.А. Козачок // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2011. – № 47. – С. 277 - 283.

45. Коломийчук Н.М. Удосконалення організації державного внутрішнього фінансового контролю в бюджетному процесі / Н.М. Коломийчук // Наука й економіка. – 2014. – №3 (35). – С. 11 - 17.
46. Кондрашихін А.Б. Фінансова санація і банкрутство підприємств: навч. посібник / А.Б. Кондрашихін, Т.В. Пепа, В.О. Федорова. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 208 с.
47. Концепція розвитку державного внутрішнього фінансового контролю на період до 2017 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.05.2005 №158-р. – Режим доступу: // <http://zakon1.rada.gov.ua>
48. Косарева І.П. Формування ефективної системи управління фінансовими ресурсами підприємства / І.П. Косарева, І.О. Пономаренко // Ефективна економіка. – 2013. – №7. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2724>
49. Крамаренко Г.О. Фінансовий менеджмент: підручник/ Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – С. 446 - 465.
50. Кривцова Т.О. Сутність державного фінансового контролю в контексті забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання / Т.О. Кривцова, Н.П. Владімірова // Ефективна економіка. – 2015. – №2. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3837>
51. Кулаковська Л.П. Сучасний погляд на внутрішній контроль / Л.П. Кулаковська // Економіка і підприємництво. – 2011. – № 4(6). – С. 14 - 19.
52. Ларіонова К.Л. Роль стратегічних цілей у формуванні санаційної стратегії розвитку підприємства / К.Л. Ларіонова, Т.В. Донченко // Збірник наукових праць за матеріалами міжнародної науково-практичної конференції «Наукові підсумки 2012 року» – м. Київ. – 2012. – С. 61 - 64.
53. Ларіонова К.Л. Формування складових елементів організаційно-економічного механізму управління санацією підприємства / К.Л. Ларіонова, Т.В. Донченко // Вісник ХНУ. – 2012. – Т. 2. – № 6. – С. 87 - 94.

54. Лебідь Н.В. Адміністративно-правовий статус державних інспекцій в Україні: Дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Наталія Володимирівна Лебідь. – Х., 2004 – 210 с.
55. Лімська декларація керівних принципів аудиту державних фінансів: від 12.08.1999. – Режим доступу: <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/article/140217>
56. Макух Т.О. Теоретичні аспекти кошторисного фінансування / Т.О. Макух. – Режим доступу: <http://www.univerua.rv.ua/VNS1-2011/Makuh.pdf>
57. Мартиненко В.П. Функції санації промислових підприємств / В.П. Мартиненко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону: наук. зб. – Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т, 2011. – Вип. 7. – Т. 2. – С. 87 - 91.
58. Метелиця В.М. Проблемні питання модернізації обліку в державному секторі / В.М. Метелиця // Облік і фінанси АПК. – 2010. – № 4. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum./2009_4/18_Metel.pdf.
59. Методичні рекомендації з організації внутрішнього контролю розпорядниками бюджетних коштів у своїх закладах та у підвідомчих бюдж. установах: Наказ Міністерства фінансів України від 14.09.2012 № 995
60. Методичні рекомендації щодо здійснення інспектування органами Державної фінансової інспекції України: Наказ Державної фінансової інспекції України від 14.12.2011 №90
61. Міжнародні стандарти обліку для державного сектору. – Режим доступу: <http://buchuchet.uabs.edu.ua>
62. Мозенко О.В. Механізм управління процесом санації підприємств-банкрутів / О.В. Мозенко // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 6. – С. 122 - 126.
63. Натарова О.В. Бухгалтерський облік доходів державного сектора відповідно до національних стандартів / О.В. Натарова // Збірник наукових праць ВНАУ, Серія: Економічні науки. – 2012. – № 3 (69), Т. 2. – С. 129 - 134.
64. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 «Подання фінансових звітів»: Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 № 1541

65. Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку в державному секторі. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
66. Нескородєв Ю.В. Методологічні аспекти розвитку внутрішнього контролю: монографія. – К.: Фотос, 2012. – 403 с.
67. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: монографія / М.О.Кизим, В.А. Забродський, В.А. Зінченко та ін. – Харків: ВД «ІНЖЕК», 2003. – 144 с. підприємства: монографія / І.Б. Хома. – Львів: Вид-во Національного університету «Львівська політехніка», 2012. – 504 с.
68. План рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ: Наказ Міністерства фінансів України від 26.06.2013 №611
69. Про затвердження Методики проведення Державною фінансовою інспекцією України, її територіальними органами державного фінансового аудиту діяльності суб'єктів господарювання: Наказ Міністерства фінансів України від 26.06.2014 №728
70. Про затвердження Положення про Державну аудиторську службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.02.2016 №43
71. Про затвердження Стратегії модернізації системи бухгалтерського обліку в державному секторі на 2007-2015 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.01.2007 №34
72. Про затвердження типових форм для відображення бюджетними установами результатів інвентаризації: Наказ Міністерства фінансів України від 17.06.2015 № 572
73. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V
74. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 №2939-XII
75. Про проведення експерименту із впровадження електронної системи управління фінансовими ресурсами: Наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 06.01.2012р. №4
76. Про Рахункову палату: Закон України від 02.07.2015 №576-III

77. Про утворення Державної аудиторської служби України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 868
78. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Б.А. Райсберг, Л.Ш. Лозовский. – М.: МНФА-М, 1996. – 496 с.
79. Рак Г.В. Кошторисне фінансування бюджетних установ у системі казначейського обслуговування бюджету / Г.В. Рак // Економічний аналіз. – 2014. – Том 17 №1. – С. 160 - 166.
80. Рудченко І.В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства / І.В. Рудченко. – С. 16 - 19. – Режим доступу: file:///C:/Users/1/Downloads/Sper_2011_1_5.pdf
81. Самострол С.В. Система внутрішнього контролю підприємства як об'єкт оцінки аудитора. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream.pdf>
82. Сафонов Т.І. Поняття і сутність внутрішнього аудиту в системі управління підприємством / Т.І. Сафонов // Науково – практичне видання «Незалежний аудитор». – 2013. – №4 (II). – С. 64 - 68.
83. Свірко С.В. Бухгалтерський облік в бюджетних установах України: методологія і організація: автореф. дис. ... д.е.н. : 08.06.04 / С.В. Свірко; Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана. – К., 2006. – 33 с.
84. Свірко С.В. Загальні положення порядку складання фінансової звітності в секторі державного управління відповідно до МСБОДС / С.В. Свірко // Формування ринкової економіки: наук. зб.; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В.Гетьмана»; відп. ред. О.О. Беляєв. – 2010. – Вип. 23. – С. 470 - 486.
85. Свірко С.В. Принципи та методи вітчизняного бухгалтерського бюджетного обліку в умовах його модернізації / С.В. Свірко // Фінанси, облік і аудит. – 2012. – Вип. 19. – С. 360 - 369.
86. Святненко В.Ю. Принципи та цілі формування цінової політики підприємства/ В.Ю. Святненко // Вісник Київського національного університету ім. Т.Г. Шевченка. Серія Економіка. – 2011. – Вип. 121–122. – С. 81 - 84.

87. Симоненко В.К. Основи єдиної системи державного фінансового контролю в Україні (макроекономічний аспект) / В.К. Симоненко, О.І. Барановський, П.С.Петренко. – К.: Знання України, 2006. – 280 с.
88. Слободяник Ю.Б. Розвиток внутрішнього державного аудиту/Ю.Б.Слободяник // Актуальні проблеми економіки. – 2011. – № 5 (119). – С. 252 - 256.
89. Слободяник Ю.Б. Формування системи державного аудиту в Україні: монографія / Ю.Б. Слободяник. – Суми: ФОП Наталуха А.С., 2014. – 321 с.
90. Стандарти з аудиту INTOSAI, новий переклад, підготовлений для Рахункової палати Проектом Tasis «Аудит державних фінансів». – Режим доступу: <http://www.dkrs.gov.ua/kru/uk/publish/article/53826>
91. Степаненко Д.А. Технологія аналізу фінансових ресурсів підприємства / Д.А. Степаненко // Управління розвитком. – 2014. – №10. – С. 92 – 94.
92. Супрун О.О. Наукові підходи трактування сутності фінансування / О.О. Супрун // Молодий вчений. – 2014. – № 12 (15). – С. 121 - 125.
93. Сухарева Л.О. Державний аудит ефективності: системність, організація, методика: монографія / Л.О. Сухарева, Т.В. Федченко. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2013. – 289 с.
94. Сучасний стан та перспективи розвитку бухгалтерського обліку та економічного аналізу діяльності підприємств в Україні : монографія / за заг. редакцією д-ра екон. наук Л.І. Антошкіної. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2016. – 240 с. – С. 119 - 127.
95. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту: підручник для студ. вищих навч. закладів, що вивч. дисципліну «Бухгалтерський облік і аудит» / М.Т. Білуха. - К.: Манускрипт: ПП «Влад і Влада», 1996. – 320 с.
96. Терещенко О.О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посібник / О.О. Терещенко. – К.: КНЕУ, 2008. – 412 с.
97. Титов М.І. Банкрутство: матеріально-правові та процесуальні аспекти / За наук. ред. В.М. Гайворонського. – Х.: Консум, 2005. – С. 49.

98. Ткачук Н.М. Фінансування бюджетних установ: теоретична сутність, форми і методи / Н.М. Ткачук, В.О. Кравчук // Наука й економіка. – 2010. – №2 (18). – С. 99 - 105.